

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Sekce pedagogických a psychologických programů

Bakalářská práce

Český rok v mateřské škole

Vypracovala: Tereza Hejdová
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

Tereza Hejdová

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce Mgr. Evě Svobodové, za odborné rady, připomínky a trpělivost, které bylo potřeba. Poděkování patří Mgr. Šárce Petráskové za jazykovou korekturu a Ing. Petru Čížkovi za formální úpravu a pomoc s překladem anglických textů. A v neposlední řadě bych také chtěla moc poděkovat mému manželovi a rodině, kteří mě při studiu podporovali a věnovali spousty času, abych měla možnost práci dokončit.

ABSTRAKT

Práce se zabývá rozbořem české lidové slovesnosti, a to s ohledem na národní kulturu, znaky lidové slovesnosti, konkrétně lidové poezie a prózy a archivní materiály. Dále práce rozebírá možnosti užití a vlivu lidové slovesnosti v mateřské škole, zejména které vzdělávací oblasti zahrnují lidovou slovesnost, jaký má setkání s literaturou na žáky vliv a také konkrétní aspekty týkající se užití lidové poezie a prózy. Podstatnou součástí práce je také pohled do sbírky lidové slovesnosti Český rok a rešerše jejich autorů (sběratelů) Karla Plicky a Františka Volfa, stejně tak jako ilustrátora Karla Svolinského. Praktická část se pak zabývá konkrétními možnostmi aplikace Českého roku ve výuce v mateřské škole (předkládá týdenní tematický celek v rámci integrovaného bloku Jaro).

Klíčová slova:

Česká lidová slovesnost, Český rok, Plicka, Volf, Svolinský, tematický blok, jaro, mateřská škola

ABSTRACT

The thesis analyses the bohemian oral tradition with respect to national culture and typical characteristics of oral tradition, in particular, of folk poetry and prose. Relevant archival materials were also examined. Furthermore, the thesis deals with influences and possibilities of use of oral tradition in kindergarten, especially which educational areas contain oral tradition, how the encounter with literature can affect the pupils and also concrete aspects of use of folk poetry and prose. Important part of the thesis is a dive into the oral tradition collection *Český rok* (Bohemian Year) and research of its authors (collectors) Karel Plicka and František Volf as well as its illustrator Karel Svolinský. The thesis also contains a practical application – the use of *Český rok* collection in kindergarten teaching by presenting a weekly educational unit with focus on the topic spring.

Keywords:

Bohemian oral tradition, *Český rok*, Bohemian Year, Plicka, Volf, Svolinský, educational unit, spring, kindergarten

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	9
1.1 Česká lidová slovesnost.....	9
1.1.1 Rozdělení národní kultury	9
1.1.2 Lidová slovesnost	10
1.1.3 Znaký lidové slovesnosti.....	10
1.1.4 Stav archivních materiálů u nás a ve světě	11
1.1.5 Lidová poezie.....	12
1.1.6 Lidová próza	13
1.2 Lidová slovesnost v mateřské škole	13
1.2.1 Vzdělávací oblasti zahrnující lidovou slovesnost	13
1.2.2 Přínos literárních textů.....	14
1.2.3 Lidová poezie v mateřské škole.....	15
1.2.4 Lidová próza v mateřské škole	17
1.3 Český rok	17
1.3.1 Ilustrace Karla Svolinského.....	18
1.3.2 Sběratelé lidové slovesnosti.....	19
1.3.3 Karel Plicka	20
1.3.4 Karel Svolinský.....	23
1.3.5 František Volf.....	27
2 Praktická část.....	30
2.1 Vzdělávací obsah	30
2.2 Integrované bloky.....	31
2.2.1 Integrovaný blok: Podzim.....	34

2.2.2	Integrovaný blok: Zima.....	37
2.2.3	Integrovaný blok: Jaro.....	41
2.2.4	Integrovaný blok: Léto	46
2.3	Týdenní tematický celek: Jaro už je tu	51
2.3.1	Charakteristika tematického celku.....	51
2.3.2	Cíle a výstupy.....	52
2.3.3	Nabídka činností.....	52
2.3.4	Lidová slovesnost vztahující se k tematickému celku a pracovní listy	57
2.3.5	Vyhodnocení výpovědí učitelek	57
	Závěr	60
	Seznam použitých zdrojů	62
	Knižní zdroje	62
	Elektronické zdroje	64
	Seznam příloh.....	66
	Přílohy.....	67

ÚVOD

Tato práce se zabývá významem lidové slovesnosti, konkrétně sbírky Český rok od autorů Plicka, Volfa a Svolinského, a její aplikací v předškolním vzdělávání. Důležitost tohoto tématu je zřejmá – skrze lidovou slovesnost dítě často koná své první krůčky k poezii (říkadla) i próze (pohádky) a tím i k literatuře obecně.

V rámci teoretické části je představena česká lidová slovesnost, vysvětleny příslušné pojmy, je objasněna historie a popsány sběratelské archivy ve světě. Dále jsou rozebrány znaky, které ji charakterizují. Vzhledem k tomu, že literatura má v dětském věku nezastupitelnou funkci, je také dále rozebráno zařazení lidové slovesnosti do mateřské školy, poukázáno na její důležitost v konkrétních vzdělávacích oblastech a jejich dílčích vzdělávacích cílech, a to včetně rozdělení na poezii a prózu. Součástí této části je i představení konkrétního využití lidové slovesnosti v mateřské škole.

Dále se teoretická část zabývá konkrétní sbírkou lidové slovesnosti, a to čtyřdílným knižním souborem Český rok. V první řadě je popsán samotný vznik, následuje rozbor díla a také ilustrace, které dílo dotvářejí.

Činnost sbírání lidové slovesnosti se v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a Slovensku objevuje již od doby národního obrození. Po období dvou světových válek přichází na sběratelskou scénu autoři Českého roku Karel Plicka, Karel Svolinský a František Volf, jejichž životu a dílu jsou také věnovány samostatné podkapitoly.

Praktická část pak obsahuje vytvořený vzdělávací obsah rozdělený do jednotlivých integrovaných bloků. Čtyři integrované bloky jsou laděny právě podle knižní předlohy Český rok. V rámci práce byl také vypracován týdenní tematický celek s názvem „Jaro už je tu“, zařazený do integrovaného bloku Jaro. Týdenní celek představuje lidovou slovesnost v podobě her, písní, básní a zvyků z knižního díla Český rok Jaro.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V rámci teoretické části popisujeme českou lidovou slovesnost obecně. Definujeme si pojmy, vyznačíme si její znaky a podíváme se na lidovou poezii a prózu. Posléze se zaměřujeme na lidovou slovesnost v mateřských školách, její využití a některé metodické postupy opět v próze a poezii. Přes teoretické rozebrání čtyřdílného knižního svazku Český rok se dostaneme k samotným autorům knihy a také k dalším sběratelům lidové slovesnosti.

1.1 Česká lidová slovesnost

Lidová slovesnost je úzce spjata s koloběhem přírody, každodenní prací lidí, a jak uvádí Peterka (2001), její nedílnou součástí jsou neustále opakované obřady. V první řadě jsme tedy toto bohatství rozdělili a představili si znaky lidové slovesnosti. Abychom si rozšířili znalosti, podíváme se také na stavy sběratelských sbírek nejen u nás, ale i ve světě. V poslední řadě si popíšeme, na co se dělí a jak vypadá lidová próza a poezie.

1.1.1 Rozdělení národní kultury

Podle Beneše (1990) jsou v rámci národní kultury dva projevy slovesnosti, profesionální a neprofesionální. Profesionální (slohové) projevy se také podle Peterky (2001) nazývají pololidová slovesnost. Autory této slovesnosti jsou profesionálové a tato kultura je šířena za účelem komerčním v tištěné podobě. Příkladem toho můžou být knížky lidového čtení nebo kramářské písně.

Neprofesionální projevy národní kultury můžeme dále podle Beneše (1990) dělit na lidové a amatérské. Lidové projevy jsou projevy s vlastní kolektivní tradicí. Zatímco amatérské projevy jsou produktem individuální tvořivosti. A jak uvádí Peterka (2001), jsou to třeba lidové kroniky a příležitostní verše.

Lidovou kolektivní tradici lze podle Beneše (1990) chápat jako souhrn estetických názorů, procesů, funkcí, institucí a hodnot, které jsou historicky a společensky podmíněné. Tyto hodnoty, názory, procesy a další jsou zakořeněné v nositelských skupinách a jsou těmito skupinami přijaty jako norma. Folklor je pak s lidovou tradicí úzce spojen. Jak předkládá Filipec, Červená a kol. (2007) je folklor část lidové kultury, která zahrnuje slovesné, hudební, dramatické a taneční projevy. Beneš (1990) doplňuje, že tyto projevy vznikly opět historicky a tvoří dlouhodobě přetrvávající strukturu stereotypů v rámci daného typu lidové tradiční

kultury. Jak uvádí Rejzek (2005), samotné slovo folklor pochází z anglického slova folklore, které se u nás objevuje od poloviny 19. století. Slovo je složené z „folk“ jako lid a „lore“ jako věda, nauka. Folklorismus je pak „záměrné pěstování a využívání projevů a prvků folkloru, přenesených do jiného prostředí“ (Peterka, 2001, s. 221).

Pokud se podíváme spolu s Filipcem, Černou a kol. (2007) na význam slova lidová slovesnost, zjistíme, že je to umělecká jazyková tvorba vytvořená lidem. I když, jak je dále uvedeno, slovesnost může být právě lidová i umělá.

1.1.2 Lidová slovesnost

Jak uvádí Peterka (2001), lidová neboli folklorní slovesnost vzniká živelně, je úzce spjata s koloběhem přírody a je určována každodenní prací lidí i celoročně opakovanými obřady. Lidová slovesnost původně představuje „předliterární kulturu venkovského společenství“ (Peterka, 2001, s. 221). Vznik slovesnosti nemůžeme omezit pouze na dobu, kdy ještě neexistovalo písmo a kniha. Vzniká také vedle tvorby psané, jako tzv. umělá. V českém prostředí především v době pobělohorské v 17. a 18. století. Dále ji nemůžeme omezit pouze na venkov. Některé formy hospodských historek a anekdot jsou zakotveny v podmínkách městského i venkovského způsobu života.

Tato tvorba neměla žádné vysoké umělecké ambice. Jak uvádí Beneš (1990), do konce 40. let 19. století bylo za folklor považováno vše, co venkovský lid zná, umí, praktikuje a také čím se baví. Do folkloru se dokonce přiřazovaly i návody technického rázu, vesnická etika a další nejrůznější praktiky. Až v době romantismu začala být předmětem bližšího zkoumání. Peterka (2001) dodává, že právě až v období romantismu byla objevena umělecká hodnota ve folklorní slovesnosti. Začali ji zkoumat a stala se předmětem literární inspirace. Bylo ovšem také prokázáno, že některé výtvořky vznikly lidovou adaptací literární předloh. Například české lidové přísloví: „*kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá*“ pochází z bible z ekumenického překladu: „*Kdo kope jámu, spadne do ní, toho, kdo strhává zed', uštkne had.*“ (Kazatel, 1990, s. 617).

1.1.3 Znaky lidové slovesnosti

Jedním z hlavních znaků lidové slovesnosti je kolektivnost. Peterka (2001) ji charakterizuje jako způsob existence díla i tvorby. Podle něj by bylo vhodnější mluvit o typovosti tvorby, aby nedocházelo k nedorozumění. V kolektivitě folklorní tvořivosti nelze hovořit o kolektivitě

autorů. Kolektivita znamená, že folklórní dílo vzniká až momentem, kdy ji přijme kolektiv. V kolektivu je pak dílo později zafixováno, ale ne jako jedinečný definitivní text, ale jako vzorec, který umožňuje nejrůznější varianty. Beneš (1990) toto pojmenovává jako tzv. zpětnou vazbu. Kdy lidový umělec, vnímatel, čeká právě na reakci publika. Tato reakce ho upozorňuje a umožňuje okamžitě reagovat a případně své vystoupení změnit.

Z toho vyplývá podle Beneše (1990) další znak folkloru a tím je improvizovanost projevu a z ní vyplývající variabilita. Improvizovanost je bezprostřední změna tvaru. Může být mimovolná, nebo předem připravená, motivovaná a nemotivovaná, nebo také záměrná a nezáměrná. Variabilita je ovlivněna způsobem vnímání zpětné vazby a samotnou existencí či neexistencí zpětné vazby.

Třetím znakem je orálnost. Jedná se o ústní formu vzniku a tradování lidové slovesnosti. Peterka (2001) právě díky tomu předpokládá jednoduchý, úsporný a především zapamatovatelný způsob vyjadřování. V oblasti poezie je tento způsob podpořen ještě rytmem verše a melodií. Gebhartová (2011) uvádí příklad sylabotónického verše (systému), který převládá v české lidové poezii. Jeho rytmus a melodika vyhovuje jak českému jazyku, tak je vhodný i pro děti.

Peterka (2001) uvádí další znaky folklórní slovesnosti, a těmi jsou anonymita a kontaktnost. Anonymita je brána jako nevýznamnost autorova jména a jeho individuality. V rámci kontaktnosti by měl mít původní příjemce bezprostřední kontakt s tvůrcem. Neměl by být čtenářem, ale posluchačem.

Posledním znakem je migrace. Díla mají stejný motiv a námět, ale na základě místa, regionu i v rozličných národech, jsou obměňovány. Jak upřesňuje Sirovátka (1996, s. 11) „pohádky, mýty, pověsti, legendy, balady, písně, přísloví atd. se stěhují z místa na místo, od národa k národu, z jedné epochy do druhé, procházejí rozmanitými sociálními a duchovními klimaty, přelévají se do různých forem a na této cestě se mění, neboť každé nové prostředí je po svém přetváří, modifikuje“.

1.1.4 Stav archivních materiálů u nás a ve světě

Abychom mohli rozdělit folklórní materiály na poezii a prózu, musíme si uvědomit stav sbírek lidové slovesnosti. Ten podle Sirovátky (1990) můžeme porovnat s prameny okolních zemí, které nás obklopují a se kterými je náš folklor pevně spjat. Těmito zeměmi jsou především

Německo, Rakousko, Maďarsko, Slovensko, dále Polsko a oblast Lužice. Je uspokojivé, že naše sbírky se jim dají vyrovnat a v mnohém je i překonávají.

V evropském měřítku je uspokojivé, že spousta zemí má obsáhlé archivy právě lidových písní, přísloví, dětského folkloru a dalších. Jak dále Sirovátka (1990) upozorňuje, největší sběratelský archiv mají skandinávské země, ale například v Německu sběratelská činnost značně ochabla. V celosvětovém měřítku je zanedbaná Afrika, Asie a Latinská Amerika. Tam je sběratelská činnost buďto na počátku svého působení anebo je sběratelský materiál nepřístupný bádání.

1.1.5 Lidová poezie

Jak uvádí Beneš (1990), můžeme si lidovou slovesnost rozdělit na lidovou poezii a prózu. Do lidové poezie můžeme zařadit dětské písničky, ukolébavky, popěvky, halekačky a lidové písně. Dále písně vesnického folkloru, městského folkloru, nejrůznější vojenský a dělnický zpěv i zlidovělé písně. Patří sem také lidové divadlo. A jak uvádí Peterka (2001), zahrnuje lidová poezie i krátké průpovědi tj. pranostiky, přísloví, říkala a hádanky. Beneš (1990) ještě doplňuje, že o tyto drobné folklorní žánry, krátké průpovědi, v dnešní době opadá zájem a málo lidí je již aktivně používá. Také upozorňuje, že například hádanky se omezily především na dětské prostředí a zaříkávání ztratilo svou obřadovost a slouží k zábavě.

Písničky se zpívají „o něčem“. Peterka (2001) rozlišuje písně lyrické, epické a smíšené. V Čechách se podle Beneše (1990) zpívají převážně žertovné písně a epické. To znamená písně vyprávějící a výpravné. To je velký rozdíl oproti Moravě. Zejména na Hané, Valašsku a Slovákku převládají písně milostného a tanečního žánru.

Zvláštním příkladem je pak píseň zlidovělá. Peterka (2001) ji překládá jako píseň pocházející z dílny známého autora, která se díky své popularitě dostává do anonymního repertoáru širokého společenství. Jako příklad uvádí píseň *Čechy krásné, Čechy mé* od autora Plicka. Beneš (1990) zase předkládá dvojí definici této lidovosti. První „jako proces neustálé přítomnosti, rozvoje nebo dílčího zániku lidové tradice“ (Beneš, 1990, s. 17-18). A druhou jako masovou známost, populárnost a módnost bez ohledu na kvalitu díla.

V rámci loutkového divadla patří do lidové poezie především hanácké zpěvohry, kočovné loutkové divadlo a předvádění kramářských písní. Jak uvádí Beneš (1990), v dnešní době se zachovaly především jako výroční občůzky, rodinné obřady a dětské hry. Také můžeme

do soudobého lidového divadla zařadit vystupování folklorních skupin a souborů na jevištích. Jejich stylizace folkloru může být od pouhé jevištní úpravy až po moderní taneční projevy.

1.1.6 Lidová próza

Peterka (2001) uvádí, že do lidové prózy patří příběhy, zejména pohádky a pověsti. Beneš (1990) toto tvrzení rozšiřuje na povídky, legendy, vzpomínková vyprávění, vyprávění ze života vesnického, městského i dělnického prostředí. Dále sem také řadí anekdoty a humorky. Důležitost vyprávění je důležitá i v dnešní době, kdy je na nás valena spousta dalších informací. Je to prostředek k upevňování vztahů mezi lidmi. A pokud jsme nadanými mluvčími, můžeme své podání zlepšovat díky zpětné vazbě. Zlepšovat se jak po stránce formální, tak i po stránce věcné.

1.2 Lidová slovesnost v mateřské škole

Lidová slovesnost má nezastupitelný význam v rozvoji dětské vnímavosti a ve vštěpování národního povědomí. A to podle Peterky (2001) i přesto, že je slovesnost plná archaismů a historismů. Děti zajímá právě díky své rytmičnosti, příběhovosti, nonsensu a humoru. Proto si právě živé jádro lidové slovesnosti osvojujeme především v raném dětství.

1.2.1 Vzdělávací oblasti zahrnující lidovou slovesnost

Jak uvádí Gebhartová (2011), celkově literární text, takže i lidová slovesnost, přispívá k rozvoji dítěte předškolního věku ve všech klíčových kompetencích. Můžeme jej také uplatnit ve všech vzdělávacích oblastech, zde pak především v oblasti Dítě a jeho psychika. V první řadě se jedná o podoblasti Jazyk a řeč a Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie. V těchto podoblastech jde hlavně o tyto dílčí vzdělávací cíle:

- *rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních*
- *rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální*
(Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018, s. 17)
- *rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového snímání, rozvoj paměti a pozornosti, rozvoj kultivace představivosti a fantazie*
- *rozvoj tvořivosti*

- *posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem) (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018, s. 19)*

Na základě tvrzení Gawlika a Frolece (1980), že lidová kultura má plnit funkci úcty a respektu k dovednostem předků (produkty kultury duchovní i materiální), cítím zde potřebu dodat i oblast Dítě a společnost. A to pak především v těchto dílčích vzdělávacích cílech:

- *rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané*

- *vytvářet povědomí o mezilidských morálních hodnotách*

- *seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije*

- *vytváření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevat*

- *rozvoj společenského i estetického vkusu (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018, s. 25).*

1.2.2 Přínos literárních textů

Jak uvádí Opravilová a Gebhartová (2011), každodenní pobyt v mateřské školce umožňuje dítěti rozšiřovat si slovní zásobu, odposlouchat a začít aktivně využívat příslušné gramatické struktury, naučit se poslouchat druhé a také rozšiřovat schopnost vyjádřit se. Slovní doprovod během každodenní činnosti by měl být vzájemnou a vstřícnou komunikací. Dítě si tak kultivuje verbální komunikaci, která doplňuje komunikaci nonverbální. Protože v předškolním období jsou děti velice vnímavé k nápodobě řeči, je tudíž kladen veliký důraz na roli mluvního projevu pedagoga.

Dobrý interpret by měl, podle Gebhartové (2011), mít přehled o vývoji a osobnostech české a světové literatury. Na základě toho by měl umět vybrat vhodný text, který pak zajímavě prezentuje dětem, a to formou předčítání nebo vyprávění. Pedagog nemusí mluvit „pedantsky spisovně, ale přece jen kultivovanou hovorovou češtinou“ (Opravilová & Gebhartová, 2011, s. 182). K tomuto orálnímu projevu je důležitý hlasový fond, se kterým bychom se měli naučit hospodařit. Gebhartová (2011) dále radí denně číst, a to především nahlas. Tím se zlepší nejen naše předčítání, ale i náš řečový projev.

Podle Opravilové a Gebhartové (2011) umožňuje literatura a její vhodný výběr dítěti předškolního věku rozvíjet především fonemický sluch. Na základě toho se dítě pokouší správně diferencovat jednotlivé hlásky, popřípadě slabiky. Také se dítě pokouší správně intonovat otázku, rozkaz a větu oznamovací, pokouší se dramatizovat dialog a podobně. Fonemický sluch můžeme podle Gebhartové (2011) procvičovat úkoly, co slyšíš na začátku nebo na konci slova. V předškolním období je potřeba, aby dítě rozumělo slovům, tedy pojmům mluvené řeči. Rozumění významu celých slov se bude totiž rozšiřovat právě na postupné rozeznávání hlásek, ze kterých se slovo skládá, v předškolním roce.

Jak uvádí Gebhartová (2011), při čtení lidových pohádek, prací s říkankami a písněmi se můžeme potkat se slovy starodávnými. Jsou to slova, která děti neznají, a to na základě toho, že jsou málo frekventovaná a zastaralá. Vhodným výběrem textu můžeme tímto u dětí rozšiřovat jejich slovní zásobu. Je potřeba tato zastaralá slova dětem vysvětlit, aby nedošlo k jejich úplné eliminaci. Jak uvádí Opravilová a Gebhartová (2011), některá zastaralá slova lze vysvětlit na ustálených spojeních. „Avšak je-li slovo navíc ve verši, ba dokonce tvoří rým, pak má nezastupitelnou hodnotu i v rytmu, a tím pádem v „hudbě“ češtiny“ (Opravilová & Gebhartová, 2011, s. 437).

Pokud tedy lidovou slovesností, pohádkami, písněmi a říkankami ukážeme dítěti v předškolním věku, že jsou knihy a literární texty vhodné pro radu i odpočinek, udělali jsme tak, podle Gebhartové (2011) maximum pro jeho budoucí rozvoj čtenářské gramotnosti. V době před nástupem do školy mluvíme o čtenářské pregramotnosti. Kropáčková, Wildová a Kucharská (2014, s. 493) dále uvádějí, že se jedná „o komplex schopností, dovedností, postojů a hodnot potřebných pro zahájení a úspěšné rozvíjení čtenářské gramotnosti i jejímu užívání v různých individuálních a sociálních kontextech“.

1.2.3 Lidová poezie v mateřské škole

Peterka (2001) uvádí, že folklórní slovesnost dodnes přetrvala především v dětském prostředí. Proto se prvky lidové slovesnosti v próze jako jsou říkadla, rozpočítadla, jazykolamy písně, popěvky a lidová divadla, objevují i v mateřské škole.

Právě verše si podle Gebhartové (2011) děti oblíbily především díky jejich rytmu, libozvučnosti a vtípem. „V dětském říkadle není rytmus příkrasou, nýbrž samotnou podstatou věci“ (Čapek, 1971, s. 88). Dítě si je snadno zapamatuje, může je skandovat,

zhudebňovat je a hrát si s nimi. Takto se dítě vciťuje do charakteru jazyka. V lidové poezii vládne ve verši, tak i ve sloce rytmický vzorec, metrum, ve kterém se střídá přízvučná a nepřízvučná slabika a stopa. Tento sylabotónický verš zaujímá děti právě svým rytmem a melodikou.

Podle Peterky (2001) je říkadlo typickým žánrem dětského folkloru. Říkadlo „žije z okamžitého nápadu a řazení veršů v něm je někdy až bláznivě nelogické“ (Gebhartová, 2011, s. 14). Peterka (2001) dále uvádí, že říkadla dětem napomáhají při rozdělování úloh v dětských hrách jako rozpočítadla. Gebhartová (2011) dodává, že rozpočítadla se dále využívají, pokud je potřeba rozhodnout, kdo bude zahajovat, kdo půjde první a kdo bude něco vlastnit.

Říkadla dále pomáhají procvičovat řeč jako jazykolamy. Jazykolamy se také podle Gebhartové (2011) nazývají oblamovačky a ve školní praxi jsou používány jako kuriozity pro oživení. Pro hru se slovy se více hodí říkadla s často opakovanými hláškami v každém verši, někdy i vícekrát za sebou. Takováto říkadla lze najít právě v lidové i autorské poezii. Peterka (2001) doplňuje ještě říkadla, kterým se říká škádlivky. Tato říkadla si humorně dobírají dětského adresáta. A poslední říkadlo ke hře s jazykem jsou podle Gebhartové (2011) slovní hříčky (kalambúry). Ty mají méně intelektuálního humoru, využívají kontrast nonsensu a přidávají k tomu ještě dějové prvky. Termín nonsens znamená nesmysl a je převzat z angličtiny. Nonsesová poezie, především říkadla a různá rčení, „pomáhají chápat smysl nesmyslu, a zvláště děti předškolního věku se radují, když poznají, že to je právě naopak“ (Gebhartová, 2011, s. 64).

Dalším žánrem dětského folkloru v lidové poezii je hádanka. Peterka (2001) ji charakterizuje jako popis předmětu neobvyklým způsobem tak, aby zůstal nadále utajen. Hádanka se skládá ze zadání a řešení. „Jádrem hádanky bývá metafora, metonymie, perifráze, asociace“ (Peterka, 2001, s. 222). Ve velké oblibě u dětí jsou podle Gebhartové (2011) především ty, které se rýmují a jsou rytmické. Hádanka podporuje u dětí rozvoj řečových dovedností, správné výslovnosti, ale především u nich vzbuzuje zvědavost, logické myšlení a radost z objevu.

Jak uvádí Opravilová a Gebhartová (2011), je důležité neoddělovat lidovou poezii od umělé. Vytvářeli bychom tím náznak propasti. Propast velké vzdálenosti od dnešního jazyka a života vůbec.

1.2.4 Lidová próza v mateřské škole

Jak uvádí Peterka (2001), do lidové prózy řadíme zejména pohádky a pověsti. „Pravá lidová pohádka nevzniká tím, že ji národopisný sběratel zaznamená, nýbrž tím, že ji babička povídá dětem, člen kmene Yoruba členům kmene Yoruba nebo profesionální pohádkář auditoriu v arabské kavárně“ (Čapek, 1971, s. 100-101).

Dnes již podle Gebhartové (2011) dětem více předčítáme a proto je čas v mateřských školkách obnovit to původní vyprávění v kruhu dychtivých posluchačů. Nejprve provedeme s dětmi motivační rozhovor a pak vyprávíme pohádku s osobním zaujetím, slovní krací a opakováním některých slovních spojení. Pedagog se zde staví do role dramatického vypravěče, který především hlasem, ale i dalšími pomocnými kulisami rozvíjí dětskou fantazii. Opravilová a Gebhartová (2011) udávají do klasičnosti pohádek i jazyk a literární umělecké prostředky, které vytváří právě autorovu jedinečnost. Proto doporučují vydání, kterých se nedotkly úpravy týkající se stylu a respektují tak původní text.

Pokud chceme, aby děti vyprávěly pohádku, je vhodné, jak uvádí Gebhartová (2011), připravit obrázky seriálového typu, které pak dáme třeba na magnetickou tabuli a pracujeme s nimi. „Dějová posloupnost dělá dětem potíže“ (Gebhartová, 2011, s. 82), proto si děti mohou obrázky nejprve jen porovnávat a později je rovnat do děje a doprovázet slovy.

1.3 Český rok

Vše začíná, jak uvádí Brukner (1938), v roce 1924 přátelstvím a navázáním úzké spolupráce Karla Plicky a Františka Volfa. Potkali se na cestách po Slovenském trenčinském údolí. Sám Karel Plicka na cestování po Slovensku vzpomíná „Vandrovali jsme spolu, jako se o tom zpívá v té slovácké písničce – po horách, po dolách, po studenej rosi... - Byly to cesty svým způsobem objevné a vzrušující. Tu a tam se sice narazilo na nedůvěru, ale srdce lidí se kupodivu brzy otevřela“ (Brukner, 1938, s. 8).

Jak sami Plicka a Volf (1948) informují, v letech 1939-41 začali připravovat nasbíraný materiál k dílu. Znovu se zaměřili na všechny dostupné časopisy, monografie a každý dostupný pramen, aby získaná díla byla hodnotně podrobná. Filip (2010) informuje, že po druhé světové válce se Plickova rodina na Slovensko už nevrátila. Tím ale jejich přátelství nekončilo, ba naopak. Z jisté nostalgie po putování po Slovensku, jak uvádí Brukner (1938), se Plicka a

Volf vydávají ještě nasbírat materiál po Čechách a na Moravě. A poté se pouštějí do rozsáhlého díla Český rok.

Jak píše Plicka a Volf (1948, s. 369), chtěli vytvořit: „dílo, které by shrnulo poetickou krásu a kouzlo lidové tvorby slovesné“. Nasbíraný materiál po Čechách a na Slovensku museli pořádně roztřídit, rozebrat a mnohdy vybrat z několika variant tu nejkrásnější a nejvhodnější. Někdy právě jediný tvar slova či dialektická zvláštnost určovala hodnotu a cenu slovesného projevu. Nakonec vybrali zhruba dvacet tisíc jednotek, které se staly právě základem Českého roku. Základním materiálem jsou tedy písně a říkadla, které jsou doplněny o hry, hádanky, pořekadla a přísloví.

Ačkoliv bylo dílo sestaveno s kritickým výběrem na vědeckém základě, sami autoři Plicka a Volf (1948) by si přáli, aby bylo dílo Český rok chápáno jako dílo básnické. Český rok máme tedy chápat jako dílo básnické, které vytvořil sám lidový génius. Proto jsou v něm jen lidové slovesné projevy. S tím také souvisí, že každá jednotka je národopisně popsána.

Dějovým pojítkem celého díla je běh roku. Nejde jen o zařazování motivů podle časové posloupnosti, ale motiv navazuje na motiv, a čtenář má tak dojem souvislého toku básně a dílo tak dostává dějovou linii a dramatický spád. Dílo je rozděleno do čtyř svazků podle ročních období. Díla Český rok Jaro (1948) a Léto (1950) byla vydána pod nakladatelstvím Družstevní práce. Další dvě díla Podzim (1958) a Zima (1960) pak vydává Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

1.3.1 Ilustrace Karla Svolinského

Všechny čtyři díly doplnil svými ilustracemi Karel Svolinský. Jak uvádí Jiráčková (1987), jedná se skoro o devět set ilustrací, které jsou pojaté jako kolorované kresby a akvarely. Na těchto kresbách Karel Svolinský pracoval v letech 1941–1954. Začátek této tvorby spadl do období, kdy bylo českému národu nejhůře. Proto zde Svolinský vyjadřuje svoje vlastenecké cítění i svůj humánní postoj. Zamýšlel se nad úlohou a posláním umění do budoucnosti. Také se snažil tímto dílem předat národu sílu a naději do budoucna. Při tvorbě řešil otázku bytí a symboliku života a smrti. Svolinský v celém díle zachytil rytmus koloběhu času.

Právě Svolinského ilustrace jsou další myšlenkovou vrstvou toto velkolepého díla. Jiráčková (1987, s. 29) uvádí, že Svolinský zde „rozezpíval linie tvarů a rozehrál stupnici barev radostným i baladickým tónem“. V knihách jsou celostránkové ilustrace, které se střídají se

zátišími věcí a přírodnin. Také se v dílech objevují vtipně umístěné droalerie¹. Podle typografického rozvržení textu jsou do něj ilustrace řazeny. Přičemž je každé stránce věnována specifická pozornost.

1.3.2 Sběratelé lidové slovesnosti

Lidová slovesnost se na území Čech, Moravy ale také na Slovensku začíná ve velkém sbírat v období národního obrození. Jak uvádí Volhejnová (2007), velkým sběratelem tohoto období je František Ladislav Čelakovský (1799-1852), který svou sběratelskou činnost lidových písní, přísloví a prupovědek shrnul ve třech svazcích *Slovanských národních písní* (1822-27). Tuto sběratelskou činnost také použil k vytvoření svých nejslavnějších děl *Ohlasy písní ruských* (1829) a *Ohlasy písní českých* (1839), ve kterých dokonale vystihuje podstatu národní slovesnosti.

František Sušil (1804–1868) se pak podle Homolové, Otruby a Pešaty (1982) proslavil jako sběratel a vydavatel moravských lidových písní. Jako příklad jeho díla můžeme uvést *Moravské národní písně* (1825). Dalším sběratelem a vydavatelem lidové slovesnosti je František Bartoš (1837–1906). Ten se také zabýval studiem moravského nářečí a knihami *Lid a národ* (1883) a *Moravský lid* (1892) se stal zakladatelem moravského národopisu.

Přestože se moc neúčastnil veřejného života, jak uvádí Volhejnová (2007), přispěl Karel Jaromír Erben (1811-1870) českému národu prací badatelskou. Sbíral pohádky, pověsti a lidové obyčeje. Jeho nejvýznamnějším básnickým dílem, jehož námětem jsou lidové báje, kterým Erben dodal baladickou formu, je *Kytice z básní K. J. Erbena* (1861).

Dalším reprezentantem sběratelské činnosti je Božena Němcová (1820–1862), kterou podle Homolové, Otruby a Pešaty (1982) můžeme brát za autorku venkovských povídek, pohádkových sbírek a črt z lidového života. Za její nejkrásnější dílo považujeme dílo *Babička* (1855). Ovšem podle samotné Němcové je jejím nejdůležitějším dílem, kde shrnula vše, co považovala za důležité a co ona sama o české národní kultuře objevila, je dílo *Pohorská vesnice* (1856).

Lidová slovesnost oslovovala i hudební skladatele. Mezi jejich představitele můžeme uvést Leoše Janáčka (1854–1928), který se podle Kuny (2007) celý život věnoval studiu moravské a

¹ Jak uvádí Klimeš (2005), droalerie jsou drobné žertovné nebo mravoučné malby, kresby.

slezské lidové písní. Neznámé nápěvy zaznamenával a sestavoval do sbírek *Královničky*, *Kytice z národních písní moravských*, *Ukvaldská lidová poezie v písních* a jiné. Podle vzoru Dvořákovských Slovanských tanců vytvořil *Lašské tance*, kde zachoval původní lidové melodie. Janáčkovým nejúspěšnějším dílem se stala *Její pastorkyně*. Spolupracoval i s dalším sběratelem a vydavatelem lidové slovesnosti Františkem Bartošem (1837–1906).

Po poněkud mrtvé době dvou světových válek přichází na sběratelskou scénu lidové slovesnosti právě autoři Českého roku. Jimi jsou již zmiňovaní Karel Plicka, Karel Svoboda a František Volf.

1.3.3 Karel Plicka

Domov a lid, k tomu se vždy podle Berana (1976) český režisér, folklorista, pedagog a hudební vědec Karel Plicka vracel, a to prostřednictvím umělecké fotografie, filmu a technických záznamů.

Život

Karel Plicka se narodil 14. října roku 1894 českým rodičům ve Vídni, kde si Plickův otec František, jak uvádí Filip (2010) v seriálu *Potomci slavných* založil zámečnickou dílnu. Maminka Marie pocházela z České Třebové, kam se celá rodina přestěhovala v roce 1900. Své dětství tedy prožil spolu se třemi staršími bratry ve Vídni a v České Třebové, zde taky vychodil měšťanskou školu. Dále studoval na přání rodičů učitelský ústav v Hradci Králové v letech 1909-1913.

Jak můžeme číst u Štolla a Cysařové (2009), studoval hru na housle a hudební vědy a to nejprve na Pražské konzervatoři a pak také v Berlíně. Jako učitel začínal učit v Úpici (1914-16), kde se, jak dodává Filip (2010), Plicka seznámil se svou budoucí ženou Marií Kermlovou. Během první světové války, v letech 1916-1918, jak udává Bouček a Jeřábek (2007), sloužil Plicka u vojenské kapely ve Vídni. Dále Štoll a Cysařová (2009) informují o dalších městech, kde jako učitel Plicka působil, tj. *Nové Město nad Metují* (1918-19), a také dodávají, že v místech, kde učil, zakládal chlapecké pěvecké a recitační sbory. Plicka byl jedním ze zakladatelů pěveckého sboru České filharmonie v Praze. Tento sbor Plicka vedl. Mimo jiné, jak uvádí Malý a Malá (2003), byl v letech 1921-1923 asistentem profesora a dirigenta V. Talicha.

V letech 1924-28, jak nás informuje Filip (2010), studoval Plicka národopis, hudební vědu a dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Ve 20. letech 20. století uposlechl výzvě tehdejšího prezidenta T. G. Masaryka, aby intelektuálové pomáhali Slovensku v jeho rozvoji. Plicka tedy na Slovensko odešel a působil podle Boučka a Jeřábka (2007) v Matici slovenské v Martině jako referent národopisného odboru. Zde zapisoval na zhruba 200 lokalitách lidové písně. Také zde začal fotografovat kroje, architekturu a později se zaměřil také na filmování. Jak uvádí Štoll a Cysařová (2009), touto etnografickou² prací zachytil původní zvyky, kroje a svátky nejen na Slovensku, ale také u slovenských krajanů v Rumunsku, Jugoslávii, Rakousku a také v USA. Jako pedagog založil Školu uměleckých remesiel v Bratislavě, kde před válkou vedl celoroční kurz kinetické fotografie a kinematografie.

Když Plicka působil jako učitel v Úpici, seznámil se zde, jak nás informuje Filip (2010), se spisovatelem Karlem Čapkem. Čapek o něm vypravoval prezidentovi Masarykovi, který později věnoval Plickovi filmovou kameru. Touto kamerou natočil Plicka film *Zem spieva* (1933). Plicka byl také odborným poradcem u Fričova filmu *Jánošík* z roku (1935). Dále pak následoval snímek z cesty do Ameriky *Za slováky do New Yorku po Misisipi* (1937).

Prahu (Praha ve fotografii Karla Plicky, 1940) se rozhodl Plicka vyfotografovat, když se blížila druhá světová válka. Jak uvádí Filip (2010), chtěl zachytit architekturu Prahy, kdyby bylo něco zničeného nebo kdyby byla celá Praha zničena. Jedná se o 208 černobílých velkoformátových fotografií.

Po druhé světové válce se již Plickova rodina na Slovensko nevrátila. Jak dále uvádí Filip (2010), usadili se natrvalo v Praze. Štoll a Cysařová (2009) nás informují, že v 1946 se Plicka stal spoluzakladatelem Filmové fakulty AMU. Zde se stal jejím prvním děkanem a profesorem oboru kompozice filmového obrazu (1946-50). Školu opustil v roce 1950 pro zrakové potíže a začal se věnovat převážně krajinářské a architektonické fotografii. Jak uvádí Malý a Malá (2003), v letech 1956-68 fotografoval a navštěvoval norská muzea v přírodě a o severské lidové architektuře připravoval knihu. Také v tomto období přednášel na univerzitě v Oslu.

² Jak uvádí Filipec a Černá (2007), etnografie je věda o hmotné a duchovní lidové kultuře.

Jak uvádí Filip (2010), Karel Plicka měl dva syny. Syn Vladimír zdědil otcovo nadání a jako kameraman natočil seriál Kamarádi. Taky byl první, kdo natáčel podmořský svět pro Českou televizi. V Německu natáčel Vladimír Plicka animované filmy a večerníčky.

Karel Plicka, jak informuje Malý a Malá (2003), se dožil 92 a půl roku, zemřel v Praze 6. května v roce 1987. Filip (2010) dodává, že je pohřben se svou ženou na Slovenském národním hřbitově v Martině. Na Slovensku v Blatnici se nachází Muzeum Karola Plicky, kde jsou uvedeny všechny jeho sbírky.

Dílo

Jak uvádí Bouček a Jeřábek (2007), spadají fotografické a filmové projevy Karla Plicky do kategorie výtvarného folkloru, na které je třeba nahlížet jako na svébytné dílo. Tato díla mají vysokou estetickou hodnotu.

Jako krajinář a architektonický fotograf uvádí Štoll a Cysařová (2009) Plickovy legendární publikace Slovensko (1937), Slovensko ve fotografii Karola Plicky (1949), Praha ve fotografii Karla Plicky (1940) a mnohé další. Jak uvádí Beran (1976), jako architektonický fotograf se na své stanoviště znovu a znovu vracel, aby vystihl ten správný výraz, akcent a světlo, aby zachytil motiv v plné síle, ve tvarech i ve světle. Beran (1976) také uvádí dvě tajemství Plickovy tvorby. Prvním tajemstvím je právě již zmiňované světlo, pro které měl Plicka i několik termínů, např. perleťové, sádrové, sametové, slavnostní a další. Druhým tajemstvím tvorby je správné ohnisko dálky objektivů a jejich kresba.

Mimořádný cit pro hluchá místa vedou Plicku k tomu, že se některým objektům a motivům vyhýbá. Jak sám Plicka říká: „Kdyby architekti více sami fotografovali, lépe by projektovali i stavěli. Bohužel někdy až fotograf nerad a zklamán objevuje nedostatky, kterým mohli architekti a stavitelé předejít“ (Beran, 1976, s. 17).

Vztah k lidové písni měl Plicka nejen odborný a dokumentaristický, ale i citový a umělecký. Jak uvádí Bouček a Jeřábek (2009), tento vztah se prolínal celou jeho bytostí. Zápisy lidových písní se objevují v Českém zpěvníku I (1940), Slovenský spevník I (1961), Kytice balad z lidové epiky československé (1965) a Zbojnícke piesne sloveského lidu (1965) a splňují odborný i popularizační účel. Dále pak knihy popularizačního zaměření, kterými byly knihy pro děti a mládež, jako je čtyřdílný Český rok (1944-60), Veselá kopa (1956) a další.

Podle Štolla a Cysařové (2009) nebyl Plicka dramatickým umělcem. Kameru začal užívat při cestách roku 1926 a jeho prvním filmovým snímkem byl film *Po horách po dolách* (1929). Za tento snímek získal zlatou medaili na Mezinárodní výstavě umění ve Florencii. Ve spolupráci se skladatelem Fr. Škvorem vytvořili film *Zem spieva* (1933). Toto dílo je sestaveno ze záběrů tanců, svátků, lidových zvyků a slovenské přírody v průběhu roku. Díky svému estetickému náboji a rozsahem se dílo stalo událostí československé kinematografie. Za tento snímek získal Plicka roku 1934 Pohár města Benátek na 2. ročníku tohoto festivalu. Snímek měl úspěch i mezi kritiky a dostal se také na žebříček 10 nejvýraznějších filmů světa 30. let. Jako další filmovou činnost můžeme uvést dvě krátké reportáže *Pán prezident dr. Edvard Beneš na Slovensku* (1945), které točil jako předseda Slovenské filmové společnosti, a dílo *Ročníky deň vo Zvoleni* (1946), který představuje krojované vystoupení skupin na sjezdu zemědělců.

Jak nás informují Malý a Malá (2003), získal nejvyšší státní pocty. V roce 1954 mu byl udělen Řád práce, v roce 1959 byl jmenován Zasloužilým umělcem a v roce 1968 Národním umělcem. V roce 1974 obdržel Cenu za nejlepší knihu roku. Za svoje zásluhy v práci na Slovensku byl oceněn v roce 1975 cenou Národní cena Slovenska za zásluhy o rozvoj slovenské národní kultury. V roce 1979 byl oceněn Řádem republiky. V roce 1981 získal Zlatou medaili AMU za rozvoj filmového školství a také získal Cenu hlavního města Prahy. A o deset let později, tj. v roce 1991, in memoriam Řád T. G. Masaryka III. třídy.

1.3.4 Karel Svolinský

Svou monumentálně dekorativní tvorbou, vytříbeným a intenzivním dílem grafickým a podle Vimra (1980) především svými ilustracemi a úpravami, které patří k nejcennějším ziskům v oblasti krásné knihy, se grafik, malíř a kreslíř Karel Svolinský trvale zařadil do dějin moderního umění.

Život

Jak uvádí sám Svolinský (2001), bódek je po svatokopecku krám s poutnickým zbožím. Do jednoho takového bódku na Svatém Kopečku u Olomouce se dne 14. ledna 1896 narodil Karel Svolinský. Na tomto nejproslulejším poutním místě se utvářely jeho první dětské zážitky, které byly určovány právě „slavností, kouzelnou a bizarní atmosférou poutí, procesí,

komediantských atrakcí, zvoněním zvonů i naříkavým hlasem flašinetu, vůní kadidla, lilií a růží i žebráckou bídou..." (Stehlíková, 1986, s. 25).

Toto místo a především jeho nejužší rodina Svolinského opravdu velmi ovlivnily. Jak sám Svolinský (2001) uvádí, často chodíval ke své svatokopecké babičce do vedlejšího bódku. Byla to vdova po zemřelém Ferdinandu Axmanovi, který byl malíř pokojů. Dědeček také maloval obrazy, které Svolinský obdivoval, především dvě alpské krajiny a obraz znázorňující umírajícího vojáka píšící vlastní krví slovo domov. Profesi malíře pokojů převzal strýc Ferda, který také zdědil dědečkovo výtvarné nadání. S ním často chodíval Svolinský na procházky do přírody, protože strýc Ferda onemocněl plicní chorobou. Další významnou osobou u svatokopecké stařenky byla i teta Tonča. Teta Tonča hrála u stařenky na půdě loutkové divadlo a ona sama často znázorňovala Kašpárka. Samozřejmě kromě svatokopecké stařenky, měl Svolinský také stařenku z Radikova. Byla to také vdova po polském vojákově Zwolińským, kterému při sňatku farář jméno počestil na Svolinský. Jak uvádí Vimr (1980), tyto zážitky z dětství a blízký styk s lidovou kulturou a tradicemi se staly zdrojem výtvarných podnětů pro jeho tvorbu.

Poté co Svolinský, jak uvádí Kotalík (1982), v roce 1909 ukončil měšťanskou školu ve Velké Bystřici, to už bydlel s mladší sestrou a rodiči v Lošově, nastala otázka, kam dál. Svolinský (2001) vzpomíná, že tatínek měl spoustu návrhů. Od hodináře, po dvouletou obchodní školu v Přerově, až nakonec našel otec inzerát v předplacených novinách Národní politika, kde sochař a řezbář Jiljí V. Zika na Vinohradech hledal učně na řezbářství. Jak uvádí Ehlová (2002), bylo Svolinskému čtrnáct let, když se přijel učit řezbářem do Prahy. O svém mistru J. V. Zikovi mluvil vždy velmi pěkně. Když se schyloval druhý rok učení, mistr Zika náhle zemřel, a tak Svolinský dokončuje svou čtyřletou učební lhůtu u řezbáře Lišky na Malé Straně. Jak dále Svolinský (2001) uvádí, řezbář Liška byl prvním Zikovým učněm a dělal především rámy, pro které chodili mnozí malíři. V Liškově dílně se dokonce objevil po první světové válce i Kupka. Svolinský vzpomíná, že když odnášel rámy do malířských ateliéru, znovu se v něm probouzela touha dát se na malování.

Jak uvádí Stehlíková (1986), v roce 1919 byl Svolinský přijat na Uměleckoprůmyslovou školu opět k řezbáři, profesoru Zálešákovi. Po dvou letech, jak dodává Kotalík (1982), přechází k sochaři profesoru Kafkovi. Svolinský (2001) dodává, že jeho touha po malování byla stále veliká. Po roce studia u profesora Kafky onemocněl Svolinský s pravou rukou, tato nemoc ho

vyřazovala na řadu týdnů ze sochařské práce. V časech volna se naučil kreslit levou rukou a po zjištění, že se nemoc protáhne na dlouhou dobu, rozhodl se přihlásit k malíři profesoru Františku Kyselovi, který ho rád přijal. Jak uvádí Kotalík (1982), v roce 1927 Svolinský absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze.

Za první proslavení Svolinského, jako hotového umělce, bychom mohli podle Stehlíkové (1986) uvést ilustrace Máchova Máje. Tento úspěch mu umožnil trvalou spolupráci s několika nakladatelstvími. Jeho tvorba vedla k novodobé tradici ilustrované krásné knihy, také pomáhal vytvářet novou podobu dětské knihy. Jak uvádí Vimr (1980), jeho umělecký rozsah byl ohromný, od již zmíněných ilustrací, tvorbu poštovních známek až po monumentální tvorbu v podobě chrámového oka v katedrále sv. Víta a mozaikovou výzdobu orloje v Olomouci. Svolinského láska k divadlu a hudbě vedla k vytvoření scénické tvorbě pro českou operu, především pro díla autorů Smetany, Dvořáka a Janáčka.

Silné momenty v životě Karla Svolinského, byly podle Ehlové (2002), srpen 1968 a leden 1969. Jak se dozvídáme v Životopise (2014), nesouhlasil Svolinský s invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Ehlová (2002) také píše, že i přes generační rozdíly Svolinského smrt Palacha velice zasáhla. Na znamení úcty k jeho oběti vytvořil Svolinský hned několik děl. Jeden z obrazů je obraz představující mužskou tvář s výraznými očima a s trnovou korunou na hlavě, který byl namalován tuší a akvarelovými barvami připomínající plamen. Tento obraz byl do ledna 1990 uložen právě u paní Ehlové, která ho věnovala studentům Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Díky svému neskrývanému postoji k událostem po smrti Jana Palacha mu tehdejší mocní neumožnili nadále působit na vysoké škole umělecké. Jak se můžeme dočíst v jeho Životopise (2014), jako profesor Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze působil od roku 1945 až do roku 1970 a učil několik generací českých umělců.

Jak je uvedeno v jeho Životopise (2014), v sedmdesátých a osmdesátých letech se Svolinský soustředil na tvorbu pro církevní budovy. Z tohoto období můžeme uvést vitrážová okna v kostele sv. Prokopa v Letovicích u Brna.

Jak se dále můžeme dočíst v Životopise (2014), zemřel Karel Svolinský 15. září 1986 v Praze. O dva dny později (17. září 1986) byl jeho popel pohřben na národním hřbitově Slavín na pražském Vyšehradě.

Dílo

Jak můžeme číst v Tvorbě Karla Svobinského (2014), již od začátku své umělecké dráhy sklízel Svobinský velké úspěchy doma, ale i v zahraničí. Jeho umělecká dráha obsahovala oblasti knižní grafiky a ilustrace, známkovou tvorbu, volnou, dekorativní i monumentální tvorbu malířskou, loutkářství, scénografie, návrhů divadelních kostýmů, obalů na gramofonové desky a další. Jak uvádí Ehlová (2002), svoji první cenu obdržel Svobinský v roce 1922 za návrh ex libris pro Československý spolek sběratelů a přátel ex libris. Následovala spousta cest do zahraničí po Evropě, například Francie, Itálie a Anglie, také několikrát navštívil USA. Vystavoval doma i v zahraničí.

Dále Ehlová (2002) uvádí ocenění, které Svobinský získal. V roce 1937 získal na Mezinárodní výstavě ve Francii zlatou medaili za grafiku. Obdržel vysoká mezinárodní ocenění za knižní grafiku. Z těchto ocenění můžeme uvést zlatou medaili na Mezinárodním knižním veletrhu v Lipsku v roce 1965 za ilustrace pohádek a Velkou cenu (1978) tamtéž. Také získal stříbrnou medaili za ex libris v Polsku. V Bruselu na EXPO 1958 získal Svobinský Čestný diplom za vitráž.

Jak jsme již uvedli, Svobinského první úspěch byla ilustrace Máchova Máje. Jak je dále uvedeno v Tvorbě KS (2014), ilustroval Svobinský knihy pro děti například od Marie Majerové, básně Jiřího Wolkerova a vytvořil mnohé další ilustrace. Také stojí za zmínku ilustrace pro českého básníka a držitele Nobelovy ceny Jaroslava Seiferta. Svobinský mu ilustroval spoustu sbírek básní a také zasílal obrázky do novin a časopisů, které Seifert redigoval.

Za monumentální tvorbu Svobinského považujeme, podle Tvorby KS (2014), návrh vitráže pro okno v kapli Božího hrobu v katedrále sv. Víta s tématem Sedm zákonů milosrdenství. V katedrále dále Svobinský navrhl v roce 1937 mozaiku se scénami ze Starého zákona – Adama a Evy a jablka ze stromu poznání a Ukřižování, které se nacházejí v předsálí u jižního portálu.

Svobinského láska k divadlu a vzpomínky na barevné poutě a procesí v krojích mu byly inspirací pro tvorbu jevištních návrhů. Z nich můžeme vyzdvihnout jevištní návrh pro Prodanou nevěstu od Bedřicha Smetany a Jenůfu od Leoše Janáčka. Pro Prodanou nevěstu navrhl Svobinský scénu hned osmkrát a jeho kostýmy se během válečných let staly symbolem „češství“.

1.3.5 František Volf

Muž, který měl život rozdělen na dvě půlky. Tak bychom mohli podle Bruknera (1983) charakterizovat malíře Františka Volfa. I když ta první polovina jeho života, v roli pedagoga a sběratele, ovlivnila a určovala charakter druhé části jeho života jako malíře.

Život

Jak uvádí Dočekal (2017), František Volf se narodil 1. prosince roku 1897 v Třeboni. Vyrůstal v idylickém městečku uprostřed rybníků a luk. Brukner (1983) nás informuje, že Volf vyrůstal bez otce. Jeho matka se živila pletením punčoch a velmi důležitou roli v jeho životě sehrála jeho babička. Ta mu svou moudrostí a venkovským životem ukazovala jak chápat život jako řád, který nás učí přijímat věci dané a neměnitelné. Dočekal (2017) dodává, že Volf vystudoval gymnázium a hned poté roku 1917, uprostřed světové války, nastoupil jako učitel do školy v Branné u Třeboně. Podle Bruknera (1983) se již v období studentských let věnoval kreslení, avšak žádná díla se z té doby nezachovala.

Brukner (1983) dále uvádí, že v roce 1918 nastala veliká změna ve Volfově životě, když slyšel přednášku K. Kálala na téma Slovenský večer. Tento okamžik v něm vzbudil obrovský zájem o obrození slovenského národa, že se rozhodl odjet vyučovat na Slovensko. Jak uvádí Dočekal (2017), na Slovensku vyučoval až do roku 1938. Brukner (1983) udává, že z důvodu národnostně i kulturně utlačované země nebylo ani z čeho učit. Během tohoto období tedy Volf začíná psát učebnice, sestavovat čítanky, psát knihy pro běžné potřeby školy, ale také i odborné pedagogické publikace. Svou prací pomáhal oživovat kulturní, národní i sociální sebevědomí. Setkal se tak s původním zdrojem folkloru. A protože bylo potřeba tento původní folklor zachovat, pustil se tedy do jeho sbírání. Sbíral staré písně i výtvarný materiál. V tomto sběratelském období, v roce 1945, se setkává s Karlem Plickou a spolu se dávají do společně sběratelské práce. Vydávají společně folklorní sbírku *300 písní dohňanských*.

Jak uvádí Dočekal (2017), v roce 1938 se Volf vrací do česka a usazuje se v Praze. V Praze se potkal s malířem Jelínkem, který ho přivedl na malování. Jak uvádí Brukner (1983), ze začátku se malíř hledá a prochází nejrůznějšími obdobími výtvarného utváření a experimentování. Ke konci války se Volf společensky angažuje a vyvíjí snahu o sjednocení levicově orientovaných umělců. Zakládá tedy Socialistickou výtvarnou frontu, která se stane ideovou

platformou malířů a sochařů, kteří vidí v umění nezastupitelného pomocníka právě tvořící se socialistické společnosti.

Jak uvádí Konečný (1983), v druhé polovině padesátých let se Volf navrácí zpět k jistotám, jako je svobodný dialog člověka a přírody a hledá znovunalezení řádu. Začíná opět kreslit krajiny z domovského kraje jižních Čech. V šedesátých letech se Volf stává hluchý k výtvarným svodům a experimentální horečce. Jako manifest věrnosti svému realistickému malířskému názoru vytvoří obraz *Zátiší na lidový tón* (1966). Tento obraz je inspirován lidovou tvorbou.

Jak nás informuje Dočekal (2017), Volf jako krajinář nejraději maloval v Polabí, na Žatecku a na Vysočině (především v Sněžné u Nového Města na Moravě). Do jednoho místa byl ovšem zamilován, a to bylo Třeboňsko v jižních Čechách. Jak uvádí Konečný (1983), v roce 1967 byl Volfovi udělen Řád práce a v roce 1977 mu byl propůjčen titul Zasloužilý umělec. V tomtéž roce mu bylo uděleno čestné občanství města Třeboň. V roce 1979 přidelil městský výbor Fr. Volfovi ateliér v malém domku v Přemyslově ulici, asi dvě stě metrů od rybníka Svět, který Volf tolikrát ztvárnil. Touto dobou bydlel tedy se svou paní Marií, věrnou, citlivou pomocnicí, znalou otázek uměleckých, v Třeboni a do Prahy jen dojížděl, aby neztratil kontakt s kulturním světem.

Jak uvádí Dočekal (2017), František Volf zemřel 3. července 1983 v Českých Budějovicích.

Dílo

Jak uvádí Brukner (1983), po začátečních experimentech se Volf v padesátých letech začíná věnovat studii českého výtvarného folkloru. Materiál hledá v muzeích a knihovnách. V tomto čase se inspiroval Matjesovou jednoduchostí, která mu pomohla najít sebe sama. Kreslí krajiny, portréty, akty a zátiší.

Po tomto období se opět vrací k jistotám a začíná malovat krajiny výhradně venkovské. Z šedesátých let, jak uvádí Konečný (1983), můžeme na temperové kresbě *Trnky* (1961) vidět doplňující ornamentální kresebné prvky na keřích, které vypovídají o trvajícím vlivu lidového umění. V šedesátých letech se Volf ujišťoval a ověřoval své obrazy žen studiem reality, a proto má v tomto období více figurálních obrazů. Jedná se především o ženské a dívčí akty jako třeba *Sedící na patách* (sedmdesátá léta, olej), *Žena a slunce* (1972, olej), *Bílý akt* (1978, olej).

Jak sám dále Konečný (1983) informuje, Volf vyzkoušel také techniku vtírání pigmentů. Nejprve začal tuto techniku používat v krajinářských motivech (Strom v polích, 1970, pigment), ale později ji uplatňuje i ve figurálních dílech a portrétech. Z krajinářské tvorby můžeme uvést příklady obrazů Rybník svět (1971, olej), Žluté rákosí (1973, olej), Koclířov (1975, pigment), Slunce a jarní osení (1976, olej) a Cesta v polích (1976, pigment).

Konečný (1983) také uvádí, že Volf dává přednost široké hladině rybníků nebo velkých řek před drobnými potůčky. Široké rybníky a velké řeky mu totiž připomínají zralost lidského života i zralost přírody.

„Celé malířské dílo Františka Volfa je úctyhodné a zároveň neustále svěží upřímné, otevřené k sobě i k lidem, kteří je vnímají“ (Konečný, 1983, s. 40).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem bakalářské práce je zmapovat možnosti velkého literárního díla Český rok v předškolním vzdělávání. Vytvořila jsem obsahovou část Školního vzdělávacího programu, rozdělila jsem ho celkem na čtyři integrované bloky a představila jsem jejich jednotlivý vzdělávací obsah. Čtyři integrované bloky tak kopírují právě knižní soubor Český rok od autorů Plicky, Volfa a Svolinského. Dále jsem se zaměřila na jeden týdenní celek s názvem „Jaro už je tu“ z integrovaného bloku Jaro.

Tento týdenní celek jsem vypracovala se záměrem jej aplikovat v rámci týdenní výuky v mateřské škole a tuto týdenní práci s žáky popsat, vyhodnotit a zdokumentovat.

2.1 Vzdělávací obsah

Příroda je mocný vládce, a proto se snažíme respektovat její rytmus. Dětem zprostředkováváme změny ročního období, počasí a také svátky, které nám čas během celého roku přináší. Celý rok nás inspiruje čtyřdílný knižní soubor Český rok, který je taktéž rozdělen právě na čtyři roční období.

Knižní soubor Český rok je určen nejen dětem, ale všem těm, kteří se chtějí a dokáží poddat kouzlu života. Kouzlu, které udává, jak český člověk žil a jak žije dosud. Právě toto kouzlo bychom chtěli děti naučit rozeznat a přijímat, skrze písně, říkadla, hry a hádanky, pořekadla, přísloví, pohádka a další. V tomto vytyčeném cíli nám bude k nápomoci i jazyk, který je knihách uveden. Často se v něm objevují archaismy a zapomenutá slova či výrazy. Ty nám při práci s dětmi budou inspirací pro jejich vysvětlení a využijeme je při hrátkách s jazykem. Také je můžeme brát jako cestu, kterou se budeme učit mít v lásce náš jazyk. A stejně tak jako náš jazyk se skrze to budeme učit mít rádi naše velmi bohaté tradice a historii. Také se budeme snažit mít v úctě dovednosti našich předků, lidskou práci a budeme si uvědomovat důležitost generační návaznosti právě v oblasti folkloru, aby přetrvávala její tradice i po následující generace.

Školní vzdělávací program obsahuje tematické integrované bloky rozdělené podle ročního období. Toto členění přirozeně neodpovídá astronomickým začátkům jednotlivých dob. Jednotlivé integrované bloky jsou dále rozpracované v třídních vzdělávacích programech každé třídy.

2.2 Integrované bloky

V rámci této kapitoly se budeme zabývat integrovanými bloky. Obecný přehled integrovaných bloků viz tabulka 1. V následujících podkapitolách pak jednotlivé integrované bloky rozebíráme podrobněji.

tabulka 1 - Integrované bloky

Podzim	Zima
<p>„Koulelo se koulelo, červené jablíčko; komu se ty dostaneš, má zlatá holčičko? Koulely se, koulely, dvě naproti sobě; komu bych se dostala, než, Jeničku, tobě?“ (Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 16)</p>	<p>„Už je zima, už je mráz, kam se, ptáčku, podět máš? Schovám se já pod hrudu, tam já zimu přebudu. Skrýju se já do lesa, tam je moje potěcha, ty jedlové chvojiny, to jsou moje peřiny.“ (Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 313)</p>
Od začátku školního roku do slavnosti sv. Martina	Od slavnosti sv. Martina do masopustu
První týdny budou ve znamení radostného setkání po prázdninách, seznámení s novými kamarády a s prostředím školky. Uvědomíme si, že každý z nás někam patří, má rodinu a domov. Budeme si také všimnout změn venku na zahrádce, počasí a prevence před nemocemi. Ve výtvarných činnostech využijeme barevnosti podzimu a ukončíme blok zklidněním se v období dušiček.	Pomoc a soucítění sv. Martina nám zahájí soustředění se na sebe. Tato cesta zklidnění bude trvat celý advent. O radostných svátcích Vánočních si představíme biblický příběh, budeme zpívat koledy a nakonec se podíváme i pod stromeček. Nový rok nám přinese dlouhé zimní večery, také napadne sníh a my si užijeme sněhové radovánky. Masopustní slavnosti nám ukončí období zimy.
V tomto období budeme slavit svátek všech zemřelých.	V tomto období slavíme svátek svatého Martina, Vánoce a Tři krále, které nám ukončí dobu vánoční. Masopust pak ukončuje období zimy.
Nastává období práce na zahrádce, sklizeň ovoce a zeleniny a příprava na zimu. Počasí se mění, nastává babí léto, listy se zbarvují a ptáci odlétají do teplých krajů. Při procházce do lesa můžeme nasbírat houby a troubení rohů nám připomene blížící se lovy. Po tomto vzrušení se příroda ztiší a zvířátka se mohou v klidu začít ukládat do zimního spánku.	V přírodě se v tomto období moc věcí neděje. Zvířátka spí zimním spánkem, přírodu zahalil sníh a jen občas jsou vidět stopy některých zvířátek. V tomto čase je dlouhá noc, světlo ovšem pak zase začíná vítězit.
<p>Cíle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvědomění si vlastního těla - rozvoj komunikativních dovedností - seznámení s pravidly chování k druhému - poznávání pravidel společenského soužití - seznámení s místem prostředí, kde žijeme 	<p>Cíle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osvojení si věku přiměřených dovedností - rozvoj mravního i estetického vnímání - rozvíjení vztahu dítěte k druhým lidem - rozvoj společenského i estetického vkusu - vytvoření povědomí o sounáležitosti se světem, s lidmi a přírodou

Jaro	Léto
<p>„Březen suchý, duben mokrý, květen větrný, pytle obilím a sudy vínem naplní.“ (Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s.19)</p>	<p>„Mé milé léto, cos nám přineslo? Mnoho dobrého, kvítí pěkného, modrého, bílého, i červeného.“ (Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 8)</p>
Od masopustu do rozkvetení zahrady koncem května	Od začátku června, kdy se dny prodlužují, do dožínek na konci srpna
Sníh roztává a přichází jaro, příroda jako by se nadechla. Na polích začínají nové práce, ale děti si raději užívají slunce a hrají hry. Po masopustu nastává doba postní a následuje vynášení Moravy týden před Velikonocemi. S dětmi se naučíme básničky na koledování, vyzkoušíme malovat kraslice, plést pomlázky a další zvyky. Příroda je v rozpuku, rozkvétá zahrada a my si vysvětlíme pojem poutě a zajdeme s chlapci a děvčaty na tancovačku.	Prodlužují se dny a my můžeme prožít krásné letní večery. Školní rok končí a my se musíme rozloučit s dětmi, kteří v září nastupují do školy. S přáním krásných prázdnin si zahrajeme hry u potoka. Sedlákům začíná těžké období. V žáru slunce suší seno, dozrává obilí a začínají dožínky. Po takovéto práci přichází odměna v podobě radostných dožínek a s nimi spojených oslav.
V tomto období budeme slavit svátek statečného a silného sv. Jiřího. A před Velikonočními svátky vyneseme na Smrtelnou neděli Moranu, symbolizující zimu a smrt.	V tomto období slavíme svátek sv. Jana Křtitele. Noc v tomto svátku je prý kouzelná a říká se jí svatojánská. A v půlce července zahájíme žně svátkem sv. Markéty.
Sníh roztává. Příroda dostává síly, vracejí se do ní barvy a zvuky. Také přivítáme navracející se ptáky. Májové deště navrátí barvu zeleným loukám, na kterých se zase mohou pást ovečky. Na jaře se rodí mláďátka.	Les krásně voní a je plný jahod, malin, borůvek a hub. V létě se objevují lehké deštičky, ale také pořádné bouřky. Na zahradě dozrávají rostliny a na polích dozrává obilí, které si sedlák musí uschovat na zimu.
<p>Cíle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vytváření zdravých životních návyků - rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností - vytváření prosociálních postojů - vytvoření aktivního postoje ke světu, životu - rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách 	<p>Cíle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozvoj fyzické i psychické zdatnosti - vytváření pozitivního vztahu k učení - rozvoj kooperativních dovedností - vytvoření povědomí o ostatních kulturách - osvojení si dovedností potřebných k vykonávání činností v péči o okolí

2.2.1 Integrovaný blok: Podzim

„Koulelo se koulelo, červené jablíčko; komu se ty dostaneš, má zlatá holčičko?“

Koulely se, koulely, dvě naproti sobě; komu bych se dostala, než, Jeníčku, tobě?“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 16)

Charakteristika období

Toto období je začátkem školního roku a přináší s sebou spoustu nového. V první řadě je toto období proměnou třídního kolektivu dětí, které se mezi sebou seznamují. Ke každým začátkům také náleží seznámení se s rituály a pravidly, skrze které dítě nabývá pocitu bezpečí, orientace v prostředí a prostorách mateřské školy i jejího blízkého okolí.

„Na svatého Václava,

každá pláňka dozrává.“

28. září, z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 10)

Podzim je období dozrávání a sklizně plodů rostoucích na zahrádce. Představíme si různé druhy ovoce a zeleniny. Pozorujeme, jak se příroda krásně zbarvuje, docházejí jí síly, pomalinku se ukládá k zimnímu spánku a ptáci odlétají do teplých krajů.

„Panny Marie narození,

vlašťoviček rozloučení.“

8. září, z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 29)

Máváme vlaštovkám na rozloučenou a čerpáme inspiraci pro vyrábění z podzimních plodů, oříšků, žaludů, trnek a šípků. Seznamování se s novými kamarády nás vede i k bližšímu poznávání okolí, kde žijeme. Rozvíjíme vztah k domovu a podněcujeme k péči o něj.

*„Táta dlouhý, máma krátká,
děti jako pimprlátka. Hrábě“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 228)

Všímáme si lidí, především naší rodiny, rostlin a zvířat okolo sebe a pozorujeme, jak fungují vztahy mezi nimi. Víím, že jsem součástí většího celku a mé jednání ho ovlivňuje.

Také se budeme věnovat podzimnímu počasí. To je proměnlivé a my se na něj musíme pořádně připravit.

*„Po svatém Matúši,
čepici na uši!“*

21. září, z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 216)

Loučící se babí léto, déšť a vítr nám kromě nutné změny v oblékání přináší nejrůznější nemoci. Proto se také v tomto období budeme zabývat zdravými životními návyky a prevencí před nemocemi. Kdysi lidé věřili, na nejrůznější zaříkávání, které jim pomáhalo od bolesti.

*„Bude zima, bude děse,
kde sa, ptáčku, poděješ?
„Do tej hustej březiny,
to sú moje peřiny.“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 214)

(Viz také např.: Český rok Jaro, str. 126 a především str. 131-136, Český rok Podzim, str. 247)

Všímáme si barevnosti podzimu a přípravě zahrady na zimu. Rytí, úprava záhonů a sbírání přírodnin jsou velmi důležité drobné práce, při kterých se pozornost přesouvá až ke onečkům prstů a rozvíjí tak jemnou i hrubou motoriku. Pozornost zaměříme také na život v přírodě především zvěře v lese, ale když sklopíme zrak, uvidíme i houby pod nohama.

*„Kdo se to prochází
po té panské hrázi,
kdo se to prochází,
při rybníce?“*

*Je panský myslivec
a jeho mládenec,
oni tam čekají
na zajíce.“*

Z Budějovicka

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 87)

(Viz také např.: Český rok Léto, str. 89-91)

V tomto období chodívají myslivci na lovy a někdy jim v lovení zvířat pomáhají také pytláci, ti jsou ovšem u myslivců neoblíbení. A když lovy skončí, připravují se zvířata na zimní spánek.

*„Na osice lístek vadne,
až uvadne, dolů spadne.
Také-li já tak uvadnu,
až uvadnu, dolů spadnu?“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1954, s. 163)

Celkové zklidnění toho období nám taky připomene svátek všech zemřelých, v čase dušiček, který nám připomene naše předky. Můžeme zajít na hřbitov a zapálit tam svíčku, za naše zemřelé, ale také za ty, na které už nikdo nemyslí. Pouto k rodině, našim blízkých, prožitek vzájemnosti a společenství, teplo lidských vztahů je pro nás velice důležité a je potřeba se o něj neustále starat a rozvíjet ho.

2.2.2 Integrovaný blok: Zima

„Už je zima, už je mráz, kam se, ptáčku, podět máš? „Schovám se já pod hrudu, tam já zimu přebudu. Skryju se já do lesa, tam je moje potěcha, ty jedlové chvojiny, to jsou moje peřiny.“

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 313)

Charakteristika období

Toto období zahájíme slavností svatého Martina. Jeho památka nás vede k lidskému soucítění, vzájemné pomoci a úctě.

*„Přijede-li svatý Martin na bílém koni,
metelice za metelící se honí.“*

Z Chrudimska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 9)

Světla se rozsvěcují, a tak můžeme postupně začít zapalovat svíčky na adventním věnci. Advent je znamení ztišení, klidu, zamyšlení se a čas přípravy na nejkrásnější svátek v roce.

*„Anděl v oblacích krásný se vznáší,
všemu stvoření radost přináší,
sláva na nebi Bohu,
na zemi pokoj lidu!“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 24)

S dětmi si začínáme vypravovat vánoční příběh, který na sebe nedílně pojí i vánoční písně, koledy a tradice.

*„Bukú, bukú, bukú,
otevřete ruku,
panímámo zlatá,
pojdte mezi vrata,
koledy nám dejte,*

*nic se nám nesmějte!
Marcipány
jsou pro pány,
a zemáky
pro sedláky.“*

Z Chrudimska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 59)

Skrze tuto slovesnost představujeme dětem ty nejdůležitější lidské hodnoty jako je úcta, především k rodičům a našim blízkým, pokora a obdarování. Porozumění druhému člověku, vlastní ztišení jako prostor pro druhého člověka a především radost z příchodu nového života, to vše nám Vánoce přinášejí.

Vstup do nového roku nám přináší novou naději a sílu. Nový rok nám může symbolizovat optimismus a novou naději. Světlo zase začíná vítězit nad tmou a den se prodlužuje.

*Fanfr, fanfr, fanfrnoch³,
nastává nám nový rok,
nový rok nám nastává,
koleda se nandává,
hoú, hoú, halelujá!*

Z Chodska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 84)

Při Tříkrálové slavnosti nám doznívají zážitky z Vánoc, se kterými se již můžeme rozloučit.

³ „Fanfrnoch jinak bukáč, hrnec potažený měchuřinou a žíněmi, které vyluzují bručivé zvuky“ (Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 84).

*„My tři králové jdeme k vám,
šťěstí, zdraví vinšujem vám.
Šťěstí, zdraví, dlouhé léta,
my jsme k vám přišli z daleka.*

Z Čech i z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 88)

Značení domovů iniciály moudrých králů nám dává naději na ochranění našich obydlí, rodin a nás samých. V tomto období se rodiny často navštěvovaly a ženy tyto chvíle využívaly ke společné práci na kolovrátcích. A aby se děti mezitím zabavily, tak se škádlily, přemlouvaly k nejrůznějším pohádkám, hrály hry a dávaly si navzájem hádanky. Proto si s dětmi některé hry vyzkoušíme.

„Krátký den, dlouhá nit.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 93)

„Slepá bábo, kde je klička?“

Slepá bába hmatá po dveřích, až najde kličku, pak odpovídá: „Tuť!“

Co v té kličce? „Putna.“

Co v té putně? „Voda.“

Co v té vodě? „Klubko.“

Co v tom klubku? „Jehla.“

A v té jehle? „Nit.“

Slepá bábo, chyt!“

Z Valašska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 132)

V únoru nám příroda ještě spí pod bílou peřinou.

„Únor bílý, pole sílí.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 334)

Životní síly se teprve připravují proniknout na povrch v plné síle. A jak praví nejedno přísloví:

*„Na Hromnice chumelice,
vesele se kouká sedlák ze světnice.“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 334)

Pokud bude na Hromnice hodně sněhu, bude úrodný rok. Sem tam můžeme také přeci jen zahlédnout nějaké stopy zvířat ve sněhu.

*„Šla liška po ledu,
ztratila klíč od medu:
kdo ho má, ať ho dá,
ať ho liška nehledá!“*

Ze Slovácka

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 317)

Konec období zimy je ve znamení hojnosti, dostatku, živelnosti a prožívání různých rolí. A to vše je masopust.

*„Tancovali dva malí,
měli nohy šmatlavý:
jeden málo, druhéj víc,
čouhaly jim z nohavic.“*

Z Podkrkonoší

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 370)

Tvoření maškar různých lidí (kominíka, babky s dědkem) a zvířat je podporou kreativity a experimentování. Průvod masek je zakončen pořádnou veselí u muziky.

*„Jemine, domine,
masopust pomine,
jemine, domine,
masopust pryč!*

*Masopust přestane,
růženec nastane,
jemine, domine,
masopust pryč!“*

Z Pošumaví

(Plicka, Volf & Svolinský, 1960, s. 404)

2.2.3 Integrovaný blok: Jaro

*„Březen suchý, duben mokrý, květen větrný,
pytle obilím a sudy vínem naplní.“*

Z Turnovska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s.19)

Charakteristika období

Sníh taje a přichází jaro. Slunce vrací barvy, do přírody se vrací nejrůznější zvuky čerstvě probuzených zvířat či zdaleka se vracejících ptáků a vše tak nějak dostává nový život.

*"Vlaštovičko, vítej, vítej,
do chléva nám lítej, lítej!"*

Z Novopadcka

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 23)

Nálada čerstvosti, činnorodé práce, tvoření a přesouvání aktivit ven na zahradu. S přibývajícimi teplými dny začíná také práce na polích. Nejprve orač s pluhem ryje zemi a poté do ní zasévá nová semena. Při práci také poslouchá velkou spoustu ptáků, kteří mu k práci prozpěvují. Děti mohou jít na pole se sedlákem také. Děti ovšem spíše hrály hru na křepeličku nebo si otloukaly z vrby píšťaličku. Říkadlo k otloukání píšťalky musí být dlouhé, aby se píšťalka pěkně vyvedla.

*„Jel sedlák orati,
zapomněl oprati.
Jdi, má milá, pro ni,
však dobře víš o ní,
v maštali je v koutě,
visí na chomoutě.“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 29)

Znamení síly, statečnosti a boje proti pokušení, patron rolníků vojáků a skautů, to je svatý Jiří.
Jak praví přísloví:

„Na svatého Jiří, tráva ze země běží.“

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 98)

dodává Jiří sílu nejen nám, ale také přírodě, a to jak té neživé, tak i živé.

„Na svatého Jiří, vlaštovky již víří.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 98)

Před křesťanskými svátky v postní době, na Smrtnou neděli, vynášela děvčata ze vsi Moranu symbolizující zimu a smrt. Tím je zima přemožena a my můžeme vítat léto.

*„Zimu jsme vám donesli,
léto jsem vám přinesli,
lítičko je zelené,
pentličky jsou červené.
Hody jdou, pobudou,
veselé budou!“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 111)

Největší křesťanské svátky Velikonoce jsou svátky zprvu plné nejistoty, smutku, zrady a smrti, ale nakonec svátky očekávání, naděje a radosti. S dětmi se na Velikonoce, jak se patří, připravíme. Vyzdobíme si třídy, kluci se učí plést pomlázek a opakují si básničky na koledování, děvčata malují kraslice. Společně si také vyzkoušíme upéct jidáše a mazanec.

*„Bude už čtvrtek Zelený,
bude beránek pečený,
budem jíst jidáše,
s medem kousek kaše
a tři lžičky medu
vezmem proti jedu.“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 123)

*„Panímámě lívanec,
pantátovi mazanec,
pacholkovi pár vajec
a děvečce lupanec.“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 132)

*„V malovaném vajíčku,
posílám ti hubičku.“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 137)

Poslední mrazy přešly a slunce začíná krásně hřát a svítit na celý kraj. Vše se zelená, louky i pole, přicházejí májové deště.

„Když se v máji blýská, to si sedlák výská.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 207)

Také začíná kvést jarní kvítí, ze kterých děvčata vějí věnečky a dávají je svým milým. V tomto období také začínají chlapci chodit na pastvu pást ovečky a děvčata pomáhají pást husy, takovýmto děvčatům se říká husopasky. Mezi jarní radovánky patří také spousta her na jarním slunci.

*„Andulko, huběnko, duše má,
kam pak's ty ovečky zahнала?
Já jsem jich zahнала do háje,
kde pěkná, zelená tráva je.“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 155)

*„Roste kvítí u potoka,
říkají mu petrklíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola pryč!“*

Z Poděbradska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 215)

Toto období je také ve znamení nových životů, zvířátkům se rodí nová mláďátka. Proto se s dětmi podíváme na dvorek statku a zaměříme se na zvířata, která tam můžeme potkat.

*„Na tom našem dvoře,
slepička krákoře,
kohoutek kokrhá,
že jí kožich roztrhá.“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 278)

Když už je ta příroda v rozpuku, podíváme se také na zahrádku a prozkoumáme, co nám tam roste a kvete.

*„Před naším je zahrádečka,
v té zahrádečce fialečka,
rozmarýn zelený,
a on pěkně voní.“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 317)

Poutě se pořádají na svátek svatého, kterému je zasvěcen kostel či kaplička. Mohou samozřejmě probíhat celoročně, ale my si uděláme pouť právě v tomto období. Dnes známe poutě jako velkou spoustu atrakcí, kolotoče a cukrovou vatu. Dříve byly poutě ale o něčem jiném. Lidé chodili do kostela a tam prosili o požehnání. A když byl kostel daleko, tak chodili klidně i několik kilometrů nebo dnů. Ovšem po pouti se také radovali a veselili, muzika hrála a děvčata s chlapci tancovala. Celé toto období provází láska a vztah dvou mladých lidí.

*„Aby nás pán Bůh miloval,
hříchy odpustil, nebe dal.
Nic nežádáme,
jenom to samé,
aby nás pán Bůh miloval.“*

*„Přijel z města pan perníkář,
přijel, holky, k nám,
pojdte, pojdte kupovati,
hochům marcipán!“*

Z Čech

Z Bydžovska

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 341)

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 338)

*„Má zlatá panenka,
stavěj ti máje,
otevři okýnko,
podívej se na ně!“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1948, s. 13)

2.2.4 Integrovaný blok: Léto

„Mé milé léto, cos nám přineslo?

Mnoho dobrého, kvítí pěkného,

modrého, bílého, i červeného.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 8)

Charakteristika období

Světlo vyhrává nad tmou. Dny se prodlužují a my můžeme zažít krásné letní večery. Ovšem již brzy ráno práce volá.

„Ej, už je ráno, už je den,

na senečko pojedem

na senečko zelené,

ej, za rosenky kosené.“

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 55)

Aby měla zvířata co jíst, je potřeba jít sušit seno. Sedlák vzal kosu a šel kosou sekat trávu. Děvčata ji hráběmi obracela, a když byla tráva dost suchá, svážela se do stodoly. Byla to opravdu náročná práce, zvláště když celý den svítilo slunce.

*„Sedláček trávu seče,
kosa mu chytit nechce,
a on se ohlídá,
na Boha vzpomíná,
jak vysoko je slunce.“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 78)

*„Hrabejte, hrabejte
to zelené seno,
i já bych hrabala,
kdyby se mi chtělo.“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 80)

V den 24. června je svátek narození svatého Jana Křtitele.

„Na svatého Jana, není noc žádná.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 101)

Této noci se říká Svatojánská, někteří lidé věřili, že je tato noc kouzelná. Právě báby bylinářky během této noci trhávaly nejrůznější byliny, aby jejich moc byla co nejúčinnější.

„O svatém Janě každý kvítek volá: Utrhni mě!“

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 103)

Mladá děvčata volala na svého milého a čekala, že se jim vrátí nebo že ho očarují anebo že ho nejrůznější světélka právě k ní dovedou.

„Kdes chodila dnešní noci?

Sbírat bejlí na nemoci.

Kdopak s tebou chodil,

kdo tě lesem vodil?

Nejmilejší přítel,

sám svatý Jan Křtitel.“

Z Pošumaví

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 131)

V tomto období se také musíme rozloučit s našimi kamarády, kteří v září nastoupí do školy. Společné těšení se na prázdniny, rozloučení se s budoucími školáky a těšení se z setkání nových kamarádů nám vytváří příjemnou atmosféru sounáležitosti a radost z opětovného setkání.

„Pane učitel,

pučte mi pytel,

co se naučím,

to do něj strčím.“

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 122)

Některým dětem začínají prázdniny a my ostatní se ještě podíváme do lesa, kde nám začaly růst jahody, maliny, borůvky a houby.

*„Hopsa s kopce do doliny,
půjdeme spolu na maliny!“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 87)

Potom se také podíváme na pastvu. Pastevci a pastýřky pasou voly, krávy, koně a telata. S dětmi trávíme co nejvíce času venku, abychom si užili krásných letních dnů, a můžeme si také zahrát na sedláka, který hlídá dozrálý hrách.

*„Trhám, trhám hrášek
na zelenej prášek,
pod' si na mě sedláče,
v tom zeleným klobouce!“*

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 169)

Radovánky dětí pokračují u potoka a u rybníka. Ve vodě můžeme pozorovat nejrůznější živočichy a u rybníka si můžeme zahrát hru na vodníka. Naše radovánky nevyruší ani letní deštík, který může vytvořit krásnou duhu. Bouřka už by byla ovšem horší.

*„Volání na duhu:
Duha, duha červená,
na polovic zelená,
kdo ji nejdřív uhlídá,
tomu Pánbůh zdraví dá.“*

Z Hořicka

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 256)

Tak už nám končí letní radovánky. Na svátek svaté Markéty, dne 13. července, začínají žně.

„Svatá Markyta, vodí žence do žita.“

Z Čech

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 271)

Obilí dozrálo, těžká práce nastala a na žence neúprosně pálí slunce. Ale děti si přeci jen našly čas na hry.

*„Ej, žito, žito,
droboučké žito,
podme, má milá,
sežneme my ho!*

*Ej, oves, oves,
zelený oves,
pojd', má milá,
sežneme ho dnes!“*

Z Luhačovského Zálesí

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 274)

Ze hry na konopky:

*„Hráli bysme na konopky,
debe bele větší snopky,
málo nás, málo nás,
pod' Evičko, mezi nás!“*

Z Moravy

(Plicka, Volf & Svolinský, 1950, s. 292)

Nastaly dožínky. Úroda je doma ve stodole ve snopy svázaná. Z obilí se udělá dožínkový věnec, ženci si za stolem dávají zasloužené dobré jídlo a hospodáři se u muziky radují z dobré úrody.

2.3 Týdenní tematický celek: Jaro už je tu

Týdenní tematický celek, který je pojmenován *Jaro už je tu*, je vypracovaný v rámci integrovaného bloku Jaro. Definitivní ukončení zimy nás naplní radostí z nastávajícího jara. Prozkoumáme co nejvíce znaků, na jejichž základě můžeme opravdu potvrdit, že jaro je v přírodě již v plném proudu.

2.3.1 Charakteristika tematického celku

Je březen a sluníčko už svými paprsky tluče na okna třídy. Jaro už by chtělo celou svou silou ukázat, co všechno umí, ale zima se pořád vrací a chladná rána už nás moc nebaví.

Proto se se zimou pořádně rozloučíme. Ba co víc, my ji pořádně vyženeme, a to pomocí lidového zvyku vynášení Morany. Ukončíme tak zimě vládu a uděláme jaru místo.

Mít v úctě lidovou tradici učíme děti skrze vlastní zkušenosti a zážitky. Pomocí dramatických, pohybových a rytmických her pozorujeme příchod jara se všemi jeho znaky. Přivítáme ptáky, kteří se k nám vrací z dalekých teplých krajů. Povšimneme si rozdílů mezi narozením a vylíhnutím z vajíčka a také si povšimneme krásy jarních květin, které konečně dostaly sílu k růstu.

Tematický celek je určen pro předškolní třídu a je plný básní, písní a pohádky z knižní předlohy Český rok Jaro.

2.3.2 Cíle a výstupy

V týdenním celku *Jaro už je tu* jsou vytyčeny následující cíle a k nim výstupy (viz tabulka 2 - Cíle a výstupy), které by dítě na konci celku mělo zvládnout.

tabulka 2 - Cíle a výstupy

Cíle	Výstupy
- seznamování se s kulturou, ve které dítě žije,	- dítě vysvětlí tradici vynášení Morany,
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností,	- dítě řekne báseň Smrťáka nesem,
- zdokonalení dovedností jemné motoriky,	- dítě pracuje s lepidlem, nůžkami, štětce a temperovou barvou,
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se změně podmínkám vnějšího prostředí,	- dítě vyjmenuje roční období a charakterizuje ho,
- seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému.	- dítě dodržuje pravidla při pohybových hrách (Poslední zima kvočnu a kuřátka, Na křepeličku, Zlatá brána).

2.3.3 Nabídka činností

Následuje nabídka činností, která je rozdělena do jednotlivých dnů.

Pondělí – Morana

- ranní hry – knihy s jarní tematikou, Obrázek 2 - Pracovní list č. 1
- přivítací rituál „Dobrý den, dobrý den“
- pohybové a zdravotní cvičení s tematikou zahřátí se proti zimě

Nejprve si zahřejeme ruce pomocí dechu a třením o sebe. Potom si pomocí dlaní zahřejeme celé tělo. Děti také navrhnou, jak se co nejlépe zahřát. Můžeme zkusit třeba i dřepy?

- PH Zmrzlá honička

Jedno dítě ztvárňuje Zimu a honí ostatní děti. Koho se Zima dotkne, toho zmrazí. Chycené, zmražené, dítě může rozmrazit kamarád, který ho pohladí.

- relaxace s písní Přišlo jaro do vsi

- diskusní kruh – představení Morany

Zima už je tu dlouho, a tak bychom se mohli pokusit ji nějak vyhnat. S dětmi si vysvětlíme a popíšeme tradici vynášení Morany.

- báseň Smrtáka nesem

Představíme si a naučíme se báseň, která nás bude doprovázet při vynášení Morany. S dětmi vymyslíme i dramatizaci, která nám pomůže si báseň lépe zapamatovat.

- diskusní kruh

Morana ztvárňuje zimu, různé nepohodlí, nemoci a podle toho má také spoustu dalších jmen, např.: Zimice, Smrták, Mořena... S dětmi můžeme vyzkoušet vymyslet další jména a odůvodňovat si je.

- PH Poslední zima

„Zima“ v podobě jednoho dítěte stojí na jedné straně herny. Ostatní děti stojí na druhé a řeknou básničku o Smrtákovi. Jakmile ji dořeknou, „Zima“ začne děti honit a koho chytí, tak se půjde na jedno kolo zahřát do domečku. Děti v roli „Zimy“ měníme po určité době.

Úterý – Vynášení Morany

- ranní hry – oblečení společné Morany

- přivítací rituál „Dobrý den, dobrý den“

- pohybové a zdravotní cvičení

Jedním ze znaků jara je přilet ptáků. Určíme si s dětmi tři stupně rychlosti, kterou k nám ptáci přilétají a daný signál, který nám změnu určí. Poté se taky podíváme na včelky, které létají a opylují květiny. Také pomocí signálu se let včelky zastaví a ta se posadí na bobek ke květině.

- PH Poslední zima

Zimě se pořád nechce odejít, proto si zahrajeme hru, kterou jsme se včera naučili.

- relaxace s písní Přišlo jaro do vsi

- báseň Smrťáka nesem

Zopakování si básničky na vynášení Morany.

- výtvarná činnost – oblékání Morany

Každé dítě si vytvoří vlastní Moranu. Na papír s předkreslenou hlavou v podobě kruhu a šatů jako trojúhelník děti lepí kousky látek, aby Moranu oblékly. Poté jí dokreslí obličej podle své představy.

- venkovní aktivita – vynesení Morany

Společně vyneseme Moranu a hozením jí do potoka budeme doufat, že jsme zimu opravdu vyhnali a že se vrátí zase až za rok. Lítečko je zelená ratolest s barevnými pentlemi a znázorňuje příchod jara. Každé dítě si naváže stužku na Lítečko a společně si jej přineseme do školky.

Středa – Návrat ptáků

- ranní hry – dodělávání výtvarné činnosti – oblékání Morany

- přivítací rituál „Dobrý den, dobrý den“

- pohybové a zdravotní cvičení na téma Cesta jara

„Co vše muselo jaro překonat, než se k nám dostalo?“ Připravíme spolu s dětmi cestu, kterou se k nám jaro muselo dostat přes zasněžené hory a mezi kameny. Muselo přeskočit hluboký potok a zlatou bránou dorazilo až k nám.

- relaxace s písní Přišlo jaro do vsi

- píseň Na křepeličku

Představením písně Na křepeličku si přivoláme děti do herny. Poslední verš změním na „... pojdte, děti, mezi nás!“

- prostorová orientace-báseň Ko-ko-kdák, kam má to vajíčko dát

Děti budou mít každé svoje vajíčko v podobě míčku a pomocí básničky se budou ptát. Paní učitelka vždy vymyslí povel na prostorovou orientaci a děti splní zadání.

- diskusní kruh – stěhovaví ptáci

S dětmi si připomeneme, že na podzim nám někteří ptáci odlétli do teplých krajín a na začátku jara se zase vrací k nám. Vysvětlíme, proč tak činí, a také si nejnámější zástupce ukážeme na obrázku (čápa, vlaštovku, kukačku, špačka, husu velkou).

- dramatizace a rytmizace zvuků ptáků

Abychom si ptáky ještě lépe představili, tak si pustíme zvukovou nahrávku jejich hlasů. Společně si hlasy přiřadíme k ptákům a děti zkusí ptáky dramaticky ztvárnit.

- Hra Na křepelíčku

Pro další procvičení stěhovavých ptáků si upravíme text této lidové hry. Děti se pohybují do rytmu písně po herně a pomocí změny posledního verše v písni („... pojdte, čápi, mezi nás.“) děti předvádějí celou další sloku daného ptáka.

- Hra Ptáčku jak zpíváš

A bychom si zvuky ptáků ještě užili, vyzkoušíme si je opět poznat po hlase. Děti mají zavřené oči a sedí v kruhu. Paní učitelka obchází děti, a kterého dítěte se dotkne, ten vydá zvuk nějakého ptáčka. Na povel učitelky děti otevrou oči a hádají, jaký pták to byl, a pak také mohou hádat, které dítě zvuk udělalo.

- venkovní aktivita – poslouchání hlasů ptáků

Čtvrtek – Mládátka a pohádka o Honzovi a kobyílím vejci

- ranní hry - Obrázek 3 - Pracovní list č. 2

- přivítací rituál „Dobrý den, dobrý den“

- pohybové a zdravotní cvičení

- prostorová orientace-báseň Ko-ko-kdák, kam má to vajíčko dát

- PH Na kvočnu a kuřátka

Jedno dítě v podobě kvočny je označené pírkem a honí ostatní děti, kuřátka. Pokud kvočna chytí kuřátko, předá mu pírkem a z kuřátka se stává kvočna a honička pokračuje dál. Kuřátka mají ale tu výhodu, že se mohou schovat na chvíli do kurníku, kterým je vyznačené místo.

- relaxace s písní Přišlo jaro do vsi

- Práce s příběhem Honza a kobylí vejce (Obrázek 1 - Pohádka)

Děti upozorníme, že kvočně se líhnou kuřátka z vajíčka, jako ostatním ptáčkům se líhnou ptáčci z vajíčka. A že mládátka, jako je třeba koťátko, telátko, jehňátko ale

i miminko, se rodí mamince z břicha. Při pozorném poslouchání pohádky mohou děti přijít na jeden veliký veselý nesmysl, který se právě v pohádce nachází.

Mezi čtením příběhu uděláme tři aktivity, doplňující příběh:

- Vyzkoušíme si, jak musela být kobyla opatrná, aby vejce nerozbila.

 - jemná motorika – posílání vajíčka uvařeného natvrdo pod koleno do kruhu

- Na kterém vejci se tedy muselo sedět déle? A co je to delší?

 - matematická pregramotnost (pojmy kratší X delší)

 - pomocí zvuku (vytleskat, tamburína, piano)

 - pohybově (kroky, dřepy výskoky)

 - další nápady dětí

- Vyzkoušíme si přeměnu vejce v zajíce.

 - hrubá motorika a reakce na signál – děti budou válet sudy jako vajíčko a na tlesknutí paní učitelky se promění na zajíčka a odskáčou do lesa

- diskusní kruh s otázkami na příběh

Děti příběh převypráví a vedeme s dětmi rozhovor nad následujícími otázkami: Našli jste v pohádce ten nesmysl? Co myslíte, našel Honza to hříbě? Může se hříbátko narodit z vejce? Co se rodí z vejce? Jak přichází na svět hříbátko, koťátko a třeba telátko? A co miminko?

Pátek – Jarní kvítí

- ranní hry – Obrázek 4 - Pracovní list č. 3

- přivítací rituál „Dobrý den, dobrý den“

- pohybové a zdravotní cvičení s tematikou mláďátek

Pro připomenutí si včerejší pohádky budou děti říkat narozená mláďátka, která si dramaticky ztvárníme.

- PH honička s básničkou Roste kvítí u potoka

Děti stojí v kruhu a paní učitelka uprostřed kruhu a společně s dětmi rozpočítává. Na koho to padne, tak začíná honit ostatní děti. Které dítě je chyceno, vystřídá paní učitelku v kruhu a opětovným rozpočítáváním zvolí nového chytáče.

- báseň Pošumavské stráně

Přednesením další básně uvedeme děti k dalšímu znaku jara, kterým bude dnes jarní kvítí. V básni se schovává další jarní kytky, schválně, jestli ji děti poznají.

- diskusní kruh – jarní květiny

Představíme si některé zástupce jarních květin (petrklič, fialka, sněženka, narcis a tulipán) a ukážeme si je na obrázku.

- pantomimické předvedení růstu kytky

Zvláštností jarních květin je ta, že rostou z cibulky, která je schovaná celoročně v zemi. S dětmi se schoulíme do klubíčka, a když se nás začnou dotýkat první jarní paprsky, tak se cibulka probudí a kytka může začít růst. Po odkvetení se opět schová do cibulky.

- výtvarná činnost – kočičky – technika obtiskování prstu

Dětem ukážeme vrbovou větvíčku s pupeny, které se říká kočičky. Když kočičky uvidíme, můžeme konečně říct „Jaro už je tu.“ Na barevný papír si děti nejprve nakreslí štětce větvíčku. Poté namáčením prstu do bílé barvy a obtisknutím na papír dodají vrbové větvíčky pupeny jako kočičky.

- PH Na zlatou bránu

Dvě děti vytvoří zlatou bránu a řeknou si, které jsou jarní květiny. Poté hra se známou říkankou probíhá tak, že ostatní děti prochází bránou. Na slovo „sejde“ se brána zavře a zeptá se chyceného dítěte: „Ke komu se přidáš? K petrkličce nebo k fialce?“ Děti se tak rozdělí na dvě skupiny a hraje se přetahovaná.

- píseň Přišlo jaro do vsi

Po celotýdenním opakováním písně si ji na konec s dětmi společně zazpíváme.

2.3.4 Lidová slovesnost vztahující se k tematickému celku a pracovní listy

Představení lidové slovesnosti používané a pracovních listů v tomto celku viz. Příloha 5

- Lidová slovesnost vztahující se k tematickému celku a pracovní listy.

2.3.5 Vyhodnocení výpovědí učitelek

Tento týdenní celek se měl v rámci cílu bakalářské práce aplikovat přímo do výuky v mateřské škole. Výuku ale nebylo možné realizovat, protože výuka v mateřské škole nebyla slučitelná s časovým harmonogramem práce, který kolidoval s omezujícími opatřeními souvisejícími s pandemií Covid-19, v rámci kterých byly mateřské školy uzavřeny. Po dohodě s vedoucí práce byla namísto toho praktická část konzultována s pěti učitelkami z mateřské školy cíleně vybranými ve spolupráci s vedoucí práce.

Oslovené učitelky zaujal především návrat k lidové slovesnosti a to prostřednictvím sbírky Český rok, který je již v dnešní době trochu opomíjený. Právě v návratu k českým lidovým tradicím, zvykům, lidovým říkadlům a písničkám a v neposlední řadě také k české lidové pohádce spatřují učitelky přínos tohoto celku. Lidová slovesnost je v celku aplikována zejména jako doprovod k jednotlivým činnostem. Učitelkami bylo často zdůrazňováno, aby byly používané slovesné prvky dětem přiměřeně vysvětlovány, a ty tak mohly lépe porozumět sdělovanému obsahu.

Nejčastěji zmiňovaným nedostatkem byla nízká časová dotace na prožití jednotlivých činností. Činnosti, jako práce s pohádkou „Honza a kobylí vejce“, hra „Ko-ko-kdák, kam má to vajíčko dát“ či „Co vše muselo jaro překonat, než se k nám dostalo“, by si zasloužily hlubší rozpracování a také propojení s dalšími vzdělávacími oblastmi. Také by bylo vhodné dát dětem v celku větší prostor pro samostatnost a možnost uplatnit jejich dosavadní zkušenosti s daným tématem.

Při rozboru celku jsme s jednotlivými učitelkami přišli na některá rizika, které by celek mohl přinést. Neznalost lidové tradice vynášení Morany by u dětí mohlo vést ke strachu, smutku či lítosti, že se Morana utopí. Proto je velmi důležité dětem tuto tradici pořádně vysvětlit. Jedna učitelka navrhovala, že by nám s tím mohla pomoci pohádka z celku Chaloupka na vršku, díl Jak se Andulka bála Smrtky. Taky samotný rituál házení Morany do vody by bylo možné a vhodné doprovodit Orfeovými hudebními nástroji.

Další riziko některé učitelky spatřovali v práci s pohádkou. Choulostivý je tam samotný okamžik vyvrcholení pohádky, kdy dochází k aktivitám založených na nesmyslu. Proto je důležité závěrečné shrnutí samotných dětí a rozhovor vedený na konci aktivity. V rámci rozhovoru vedeného s dětmi jedna učitelka navrhovala změnu ohledně líhnutí a rození mládětek: „Kuřátka se líhnou z vajíček, které maminka vysedí, ostatní maminky nosí svoje mládětká v bříšku“.

Všechny oslovené učitelky vyhodnotily tematická celek jako realizovatelný v mateřské škole a to i s předpokládaným úspěchem a zaujetím u dětí. Ovšem většina konzultantek se shodla na rozšíření tohoto celku alespoň do čtrnácti dnů. Jak jsme již uvedli, jedním důvodem by byla malá časová dotace na prožití jednotlivých činností a dalším je množství doplňujících nápadů a rozvíjejících činností, které učitelky navrhovaly, a

ukázalo se, že materiál je otevřený i k vytváření nových variant vybraných aktivit. Některé doplňující aktivity jsme již uvedli. Další nápady rozšiřující nejen týdenní celek „Jaro už je tu“, ale i nápady na práci s knihou, která by mohla vést k vytvoření dalšího celku, viz Příloha 6 - Doplňující aktivity týdenního celku.

ZÁVĚR

V rámci této práce se úspěšně podařilo realizovat teoretickou část, kde je souhrnně popsána česká lidová slovesnost včetně konkrétního příkladu, sbírky Český rok a představení jeho autorů, Plicky, Volfa a Svolinského.

Praktická část zahrnuje obsahovou část školního vzdělávacího programu rozdělenou do integrovaných bloků a týdenní celek nazvaný „Jaro už je tu“. Jedním z cílů práce bylo taktéž aplikovat tento týdenní celek přímo do výuky v mateřské škole, což se z důvodů souvisejících s pandemií Covid-19 nepodařilo. Podstatný přínos práce lze spatřovat v možnosti přímo aplikovat předložený týdenní celek do výuky. Zároveň ukazuje cestu, jak vytvořit obdobné tematické celky pro další období Českého roku, nebo, v obecné rovině, jak pro podobný účel využít lidovou slovesnost.

Již zmíněný problém související s pandemií Covid-19 byl ovšem i při psaní práce velmi prospěšný. A to díky zpřístupnění digitalizovaných děl v Národní digitální knihovně. Toto zpřístupnění poskytlo při psaní práce bohatý knižní zdroj, ze kterého se dalo čerpat. Konkrétně při sbírání informací o životě a díle autorů knih Český rok v teoretické části práce.

Psaní této bakalářské práce mne obohatilo seznámením se s rozsáhlým knižním dílem. Český rok je velmi hodnotné a bohaté knižní dílo, které je zprostředkovatelem a sborníkem velké zásoby lidové slovesnosti. Navíc je zde lidová slovesnost velmi přehledně uspořádána, což je dobře využitelné v praxi. Integrovaný blok „Jaro“, prezentovaný v této práci, rozhodně Český rok ani zdaleka nevyčerpal a věřím, že toto dílo mi bude častou inspirací i v budoucnu při přípravě výuky.

Samotný integrovaný blok „Jaro“ samozřejmě plánuji použít při své vlastní výuce. Před jeho nasazením jej ale obohatím o cenné podněty od zkušenějších kolegyně.

V rámci práce jsem se musela seznámit s rozsáhlým dílem a převést jej do integrovaného bloku použitelného ve výuce. Velmi ráda bych tento způsob práce s literárními zdroji přenesla do své pedagogické praxe. Je to velmi potřebný a přirozený způsob předávání vztahu k literatuře i těm nejmladším žákům. Zároveň, pokud je literatura dostatečně kvalitní, jak tomu je u Českého roku, se jedná o znamenitou inspiraci pro vytváření kvalitního vzdělávacího obsahu.

Další podstatný přínos pro mou praxi rozhodně představuje práce s odbornou literaturou i seznámení se s četnými kvalitními internetovými zdroji. Zde se také nachází bohatá inspirace do učitelské praxe.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje

Kazatel. In *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1990, s. 609-916.

Beneš, B. *Česká lidová slovesnost: výbor pro současného čtenáře*. Praha: Odeon, 1990. Lidové umění slovesné (Odeon).

Beran, L. Jak profesor Plicka komponuje knihu. In K. Plicka. *Československo*. Praha: Orbis, 1976, s. 16-18.

Bouček, S. a R. Jeřábek. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1711-4.

Brukner, J. Život a dílo Františka Volfa. In J. Brukner. *František Volf: [monografie s ukázkami z výtvarného díla]*. Praha: Odeon, 1983, s. 7-27.

Čapek, K. K teorii pohádky. In K. Čapek. *Marsyas, čili, Na okraj literatury: 1919-1931*. Vydání 4. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 93-110.

Čapek, K. Říkadla čili o prozódii. In K. Čapek. *Marsyas, čili, Na okraj literatury: 1919-1931*. Vydání 4. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 86-92.

Filipec, J., V. Černá a kol. *Slovník spisové češtiny pro školu a veřejnost - studentské vydání*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1446-7.

Gawlik, L. a V. Frolec. *Dítě a tradice lidové kultury*. Brno: Blok, 1980. ISBN 47-015-80.

Gebhartová, V. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.

Homolová, K., M. Otruba a Z. Pešata. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: Slovníková příručka*. Vydání třetí. Praha: Československý spisovatel, 1982. ISBN 22-137-82.

Jiráčková, B. Karel Svobinský. *Výtvarná kultura: časopis sČVU*. Praha: Orbis, 1987, 11(2), 29-32. ISSN 0139-9365.

Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., V SPN vyd. 2., rozš. a dopl. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-723-5272-5.

Konečný, D. Život a dílo Františka Volfa. In J. Brukner. *František Volf: [monografie s ukázkami z výtvarného díla]*. Praha: Odeon, 1983, s. 28-40.

Kotalík, J. Životopisné údaje. In K. Svolinský. *Karel Svolinský: výběr z díla*. Praha: Národní galerie, 1982, s. 8-11.

Kuna, M. *Osobnosti české hudby*. In H. Škodová. *Osobnosti českých dějin: 438 nejvýznamnějších osobností v českých zemích*. Praha: Fragment, 2007, s. 289-362. ISBN 978-80-253-0509-6.

Malý, Z. a A. Malá. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-2003*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 2003. ISBN 978-80-86171-35-7.

Opravilová, E. a V. Gebhartová. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

Peterka, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-729-0045-5.

Plicka, K., F. Volf a K. Svolinský. *Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Jaro*. Druhé vydání. Praha: Družstevní práce, 1948.

Plicka, K., F. Volf a K. Svolinský. *Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Léto*. Praha: Družstevní práce, 1950.

Plicka, K., F. Volf a K. Svolinský. *Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Podzim*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.

Plicka, K., F. Volf a K. Svolinský. *Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Zima*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

Plicka, K. a F. Volf. Doslov k Českému roku. In K. Plicka, F. Volf a K. Svolinský. *Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Jaro*. Druhé vydání. Praha: Družstevní práce, 1948, s. 369-340.

Rejzek, J. *Český etymologický slovník*. Třetí vydání (druhé přepracované a rozšířené vydání). Praha: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-393-3.

Sirovátka, O. *Srovnávací studie o české lidové slovesnosti*. Brno: Akademie věd České republiky, 1996. ISBN 80-850-1062-3.

Stehlíková, B. Umění pro srdce i pro svět. In K. Svolinský a J. Roučka. K. *Svolinský 1896-1986: k 90. narozeninám národního umělce Karla Svolinského*. Praha: Spolek českých bibliofilů, 1986, 25-27.

Svolinský, K. *Útržky mých vzpomínek*. Praha: Nadace Karla Svolinského a Vlasty Kubátové, 2001. ISBN 80-238-7757-7.

Štoll, M. a J. Cysařová. *Český film: režiséři-dokumentaristé*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-417-3.

Vimr, V. *Malá galerie českých malířů*. Praha: Práce, 1980.

Volhejnová, V. *Čeští spisovatelé*. In H. Škodová. *Osobnosti českých dějin: 438 nejvýznamnějších osobností v českých zemích*. Praha: Fragment, 2007, s. 137-208. ISBN 978-80-253-0509-6.

Elektronické zdroje

Akademie věd České republiky. *Přehled historie* [online]. Praha: Akademie věd České republiky [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/historie/prehled-historie/index.html>

Dočekal, J. Téměř zapomenutý (i ponížený) krajinář František Volf. In *Literární noviny* [online]. Praha: Litmedia, 2018, 1.9.2017 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <http://old.literarky.cz/jan-docekal/24761-tem-zapomenuty-i-ponieny-krajina-frantiek-volf>

Filip, V. Potomci slavných: Karel Plicka. In *Česká televize* [online]. 2010 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1043766361-potomci-slavných/210572230100001-potomci-slavných-karel-plicka/>

Nadace Karla Svobinského a Vlasty Kubátové, Tvorba KS. *Karel Svobinský život a dílo* [online]. Praha: Nadace Karla Svobinského a Vlasty Kubátové, 2014 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://svobinsky.cz/tvorba-ks>

Nadace Karla Svobinského a Vlasty Kubátové, Životopis KS. *Karel Svobinský život a dílo* [online]. Praha: Nadace Karla Svobinského a Vlasty Kubátové, 2014 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://svobinsky.cz/zivotopis-ks>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/45304_1_1/

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Podzim

Příloha 2 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Zima

Příloha 3 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Jaro

Příloha 4 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Léto

Příloha 5 - Lidová slovesnost vztahující se k tematickému celku a pracovní listy

Příloha 6 - Doplňující aktivity týdenního celku

PŘÍLOHY

Příloha 1 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Podzim

Cíle:

- utváření si vědomí vlastního těla
- rozvoj smyslů
- rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu
- rozvoj tvořivosti a tvořivého myšlení
- poznávání sebe sama, uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí a sebedůvěry
- získání relativní citové samostatnosti
- vytvářet citové vztahy, rozvíjet je a city plně prožívat
- seznamování se s pravidly chování ve vztahu k druhému
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem
- poznávání pravidel společenského soužití a jeho spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí
- porozumění základním projevům neverbální komunikace a vnímání a přijímání základních hodnot obvyklých v prostředí, kde dítě žije
- podpoření spolupráce a rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí
- seznamování a vytváření pozitivního vztahu k prostředí, kde dítě žije

Činnosti:

- básně a písně s motivem podzimu
- hry podporující seznámení se s kamarády
- seznamování s prostory MŠ, prostředí zahrady a nejbližším okolím MŠ
- společná tvorba pravidel vzájemného soužití (pravidla pro život ve třídě, školce, okolí MŠ, ...)
- seznamování s pravidly bezpečnosti, mimo jiné i na silnici
- práce a tvoření s přírodninami podzimu – barevné kompozice z listů, výroba z přírodnin, navlékání korálků z přírodnin
- kresba vodovými barvami

- práce s modelínou
- poznávání podzimního počasí
- pozorování změny v přírodě (pozorování, poznávání všemi smysli) – odlet ptáků, ubývání sil, zkracování dnů
- delší procházky do lesa, na hřbitov
- zdolávání nerovnosti terénu
- hry na zařikávání nemocí, hry s houbovou tematikou
- starost o zahrádku – shrabávání listí
- čtení příběhů na téma smrt

Výstupy:

- dítě se orientuje ve svém okolí – ve třídě, v bodově i na zahradě MŠ, dítě ví kde je jeho místo
- dítě vnímá posloupnost činností – ví, jak probíhá den v MŠ, ví, jaké činnosti budou následovat
- dítě se dokáže na určitou dobu odloučit od rodičů
- dítě dokáže říct svůj souhlas nebo nesouhlas
- dítě zná pravidla společného soužití
- dítě umí kreativně pracovat s přírodninami
- dítě je ohleduplné vůči druhým, přírodě a přírodním zdrojům
- dítě překoná překážky v přírodě, na procházkách, na školní zahradě
- dítě umí spolupracovat ve skupině
- dítě pozoruje změny v přírodě
- dítě řekne básně a písni s podzimní tematikou
- dítě pozná některé ptáky, kteří odlétají do teplých krajín
- dítě rozpozná známé jedlé a nejedlé houby

Příloha 2 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Zima

Cíl:

- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové a dramatické)
- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorového myšlení k myšlení slovně-logického (pojmovému)
- rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem
- rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny
- seznamování se se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije
- rozvoj společenského i estetického vkusu
- pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí

Činnosti:

- Martinská slavnost, příchod Mikuláše a anděla, vánoční příběh, tříkrálový příběh
- básně a písně s motivem zimy a Vánoc
- práce s papírem – vytváření vánočních ozdob, stříhání vloček, novoročních přání
- vyprávění příběhů s vánoční tematikou
- vyprávění a zkoušení si rituálů, tradic a zvyčích v období adventu a Vánoc
- pečení vánočního cukroví a zdobení perníčků
- aktivity podporující sblížení dětí
- hudební a hudebně pohybové hry
- masopustní říkadla a výroba masek
- pozorování vytváření a roztávání ledu
- pozorování sněhu, hrátky se sněhem, stavba sněhuláků a jiných postav
- rytmizace slov, tvoření rýmu
- relaxační a odpočinkové činnosti

Výstupy:

- dítě zvládá koordinovat ruce, zvládá jemnou motoriku
- dítě ví, že odpočinek je důležitý, a dokáže se vědomě zastavit a odpočívat
- dítě dokáže převyprávět příběh o Martinovi, vánoční příběh a zná Tři krále
- dítě umí odříkat vánoční koledování, zná tématické písně a básně
- dítě dokáže vytvořit jednoduchý rým a rozezná začáteční písmeno
- dítě si uvědomuje své limity, učí se hodnotit svoje pokroky
- dítě pozoruje změny a dění v přírodě ve svém nejbližším okolí
- dítě vnímá, že vše má svůj rytmus a řád
- dítě se umí pohybovat do rytmu
- dítě se dokáže pohybově improvizovat

Příloha 3 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Jaro

Cíle:

- osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě
- vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základ zdravého životního stylu
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti sebeovládání
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)
- vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách
- vytváření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách

Činnosti:

- pozorování přírody-návrat ptáků, májové deště
- básně, písně, tanečky a hry s tematikou jara
- poslouchání zpěvu ptáků
- slavnost sv. Jiřího
- zahnání zimy pomocí lidové tradice vynášení Morany
- velikonoční svátky, společné pečení mazance a jidášů, výroba pomlázky, malování vajíček

- rytmizace říkadel
- pozorování narození nového života a vytváření úcty k životu ve všech jeho formách
- pozorování klíčení semínek
- práce na zahradě – úprava záhonů, zasévání semínek
- jarní výzdoba třídy – práce s papírem a nůžkami

Výstupy:

- dítě pozná stěhovavé ptáky
- dítě umí nazpaměť odříkat básně s jarní tematikou
- dítě dokáže hrát jarní hry podle pravidel a s ohledem na druhé
- dítě zná přísloví o sv. Jiřím
- dítě zná Moranu
- dítě zná velikonoční tradice
- dítě dokáže rytmizovat velikonoční koledy
- dítě rozezná mláďátka a dokáže jim přiřadit rodiče
- dítě umí pojmenovat vztahy v rodině
- dítě zná barvy a dokáže pomocí několika technik nabarvit velikonoční vajíčko
- dítě umí komunikovat, naslouchat a aktivně odpovídat druhému
- dítě umí používat zahradní nářadí a náčiní

Příloha 4 - Cíle, činnosti a výstupy z integrovaného bloku Léto

Cíle:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí
- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení
- vytváření základů pro práci s informacemi
- získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj kooperativních dovedností
- ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými
- vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností
- poznávání jiných kultur
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností v péči o okolí při spoluvytváření zdravého a bezpečného prostředí a k ochraně dítěte před jeho nebezpečnými vlivy

Činnosti:

- pozorování přírody - prodlužování dní, teplé dny, letní bouřky
- básně, písně, tanečky a hry s tematikou léta
- zahalení do tajuplnosti svatojánské noci
- lisování a sušení bylin
- práce s letními plody – jahodami, borůvkami, malinami
- pozorování práce na polích, vysvětlení si pojmu žně a dožínky
- péče o zasetá semínka, zalévání a následující sběr plodin
- hraní pohybových a námětových her související s letní tematikou
- práce s přírodninami – kooperativní, výtvarné a předmatematické činnosti
- loučení se s kamarády, kteří odcházejí do školy
- situace směřující k prevenci úrazů

Výstupy:

- dítě zvládá kooperativní dovednosti
- dítě zazpívá písně s letní tematikou
- dítě řekne básničky s letní tematikou
- dítě rozpozná jednotlivé přírodniny
- dítě dokáže zapojit fantazii a kreativně pracovat s přírodninami
- dítě umí pojmenovat svoje city a vyjádřit je nejrůznějšími způsoby
- dítě chápe proces loučení
- dítě má povědomí o způsobu ochrany jak svého zdraví, tak i svých věcí
- dítě zvládá pracovní úkony na zahrádce
- dítě dokáže popsat koloběh vody

Příloha 5 - Lidová slovesnost vztahující se k tematickému celku a pracovní listy

V této kapitole bude představena lidová slovesnost používanou v tematickém celku (viz **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** a **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**) a pracovní list (viz Obrázek 2 - Pracovní list č. 1, Obrázek 3 - Pracovní list č. 2, Obrázek 4 - Pracovní list č. 3), které jsem pro děti vytvořila.

tabulka 3 - Lidová slovesnost

<p><i>Přišlo jaro do vsi, kde jsi, zimo, kde jsi? Byla zima mezi nama a včil už je za horama, hu, hu, hu, jaro už je tu!</i> Z Moravy</p>	<p><i>Roste kvítí u potoka, řikají mu petrklíč, na koho to slovo padne, ten musí jít z kola pryč!</i> Z Poděbradska</p>
<p><i>Smrťáka nesem s velikým nosem, do vody ho dáme, nad ním zazpíváme.</i> Z Čech</p>	<p><i>Pošumavské stráně, pěkně zelenavé, rostou tam fialky, modré jak oblaky, pojd', pojd', má milá, na ně!</i> Z Chodska</p>
<p><i>Ko-ko-ko, ko-ko-ko, kdák, kam mám to vajíčko dát?</i> Z Čech</p>	<p><i>Sil Petr proso i pšeničku, našli jsme my tam křepeličku, křepeličku máme, křepela nemáme, kterak my se vdáme, když kněze nemáme!</i> <i>Málo nás, málo nás, pojd', Aničko, mezi nás!</i> Z Moravy</p>

Honza a kobyli vejce

Jeden sedlák měl kobyly hezky starou, už nebyla takřka k potřebě, tak povídá jednou ženě: „Poslouchej, mámo, naše kobyly už nemůže ani tahat, musíme si sehnat nějakou novou.“ Měl pacholka Honzu a ten povídá: „Ale, hospodáři, co byste kupoval kobyly, to by bylo lepší vychovat si hříbě sám!“ „A jak?“ ptá se sedlák. „To vám poradím. Sežňte kobyli vejce, nasadte je pod kobyly a můžete si hříbátko vychovat a připravit pěkně podle vašeho, jak by se vám hodilo.“ „To máš pravdu. Ale kde bych takové vejce sehnal?“ A žena mu povídá: „Ale, poslouchej, však ta bába, co nosí tvaroh a vejce do trhu, ta ti je sežene, ta už ty šmejdy po světě zná.“

No dobře, bába tam přišla a sedlák hned na ni: „Poslouchejte, babko, když tak sháníte všechno po světě, vy byste mohla vědět, kde by se dostalo kobyli vejce.“ Bába byla chytrá a pomyslila si: Pane, ty jsi hlupák! „No, já seženu nějaké, budete spokojení.“ Tak dala udělat kostěné, chrapaté vejce, aby mělo skořápku jako skutečnou, a na druhý den je sedlákovi nese. „Co za ně?“ „No, já jsem dala dva zlaté, a od cesty mi něco přidejte.“ „Ale to vám rád dám, babko!“

Tak Honza vejce vzal a pod kobyly s ním. A sedlák mu povídá: „Ale pozor, aby pěkně seděla a nerozbila je, musíš se častěji do stáje podívat.“ Tak Honza, když kobyly lehla, milé vejce pod ni strčil. Přijde do sednice a sedlák povídá: „No, co je?“ „I leží dobře, až vstane a nažere se, já jí to vejce zas podložím.“ „To je dobře, to bude nějaké hříbátko! Ale jak dlouho bude muset sedět, to nevíme.“ „Inu, husa musí čtyři neděle, když to vezmeme podle velikosti, to bude aspoň desetkrát tolik.“

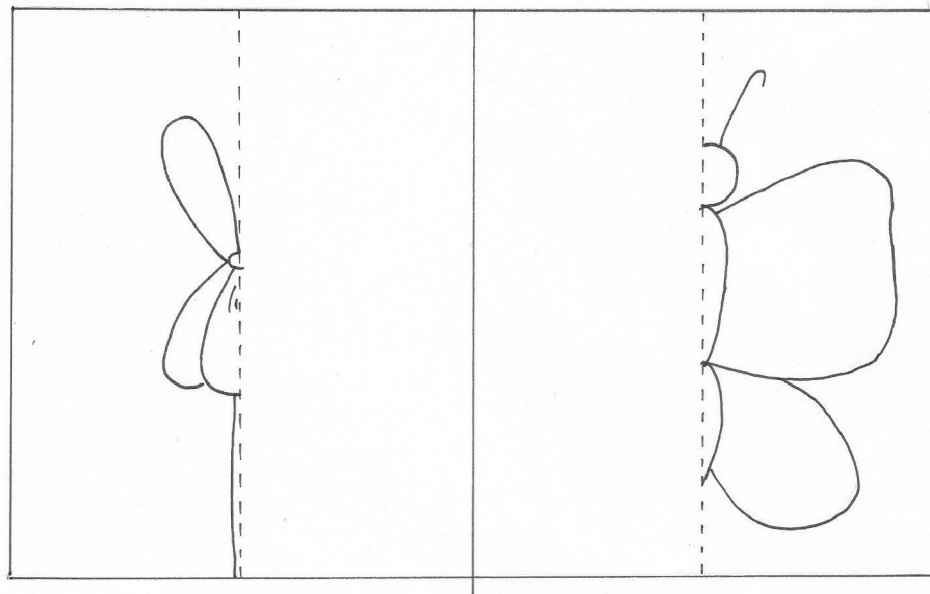
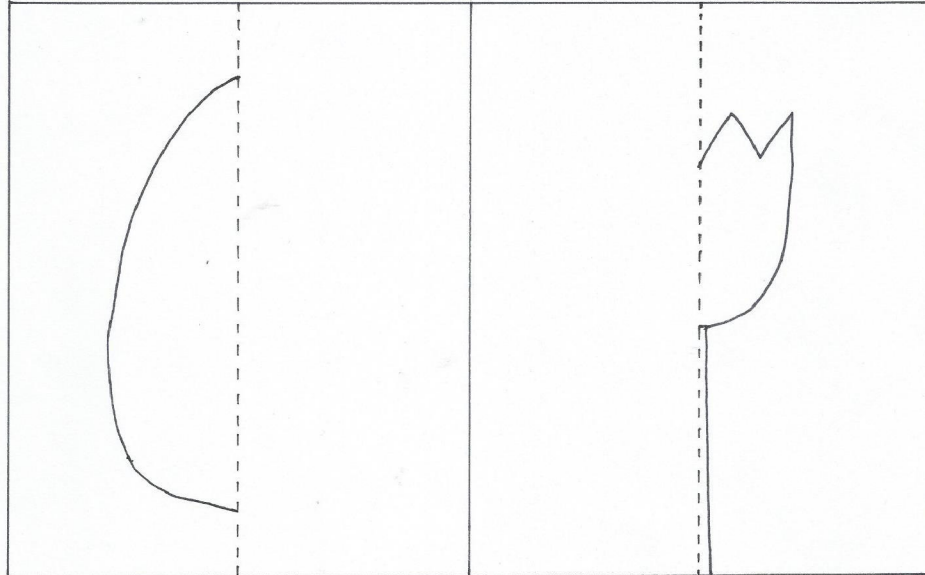
Čas ubíhal, vejce pořád okukovali, převraceli, ale ani zdání, že by pukalo. „Pane, to je nějaká doba, to bude asi jalové!“ Tak Honza povídá: „Co s ním? Rozbijeme je a uvidíme.“ „Jdi na naši stráň a pusť je dolů!“ Tak milý Honza šel, vejce pustil, kulilo se pěkně dolů až do šípkového keře. A právě tam byl zajíc, a jak ho to fuklo, vylít a peláši do lesa. Honza vykřikne: „Jejej, takové krásné hříbátko! Ale to bych už nedohonil!“ A doma vypravoval: „To jste měl vidět, hospodáři! Jak jsem to vejce pustil, rozmrsko se a takové hříbátko radostně z něho vyběhlo!“ „A kam utikalo?“ „Rovnou do lesa.“ „To se půjdeme podívat.“ Sebrali se a šli je hledat. Ale kdepak by je našli!

Sedlák se tuze rozhněval, že se Honza hned za hříbátkem nepustil. A tak se milý Honza sebral a od té chvíle chodí po světě a hledá to hříbě.

Z Čech

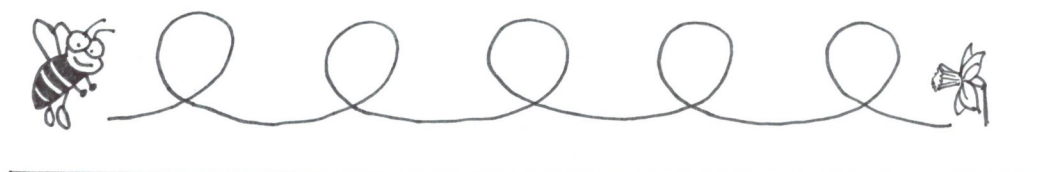
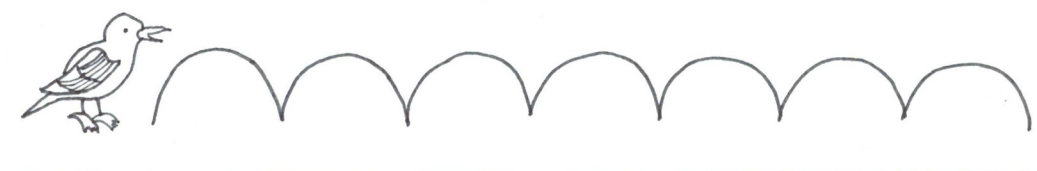
Obrázek 2 - Pracovní list č. 1

DOKRESLI DRUHOU PŮLKU OBRAŽKŮ ZNÁZORNŮJÍCÍ
JARO. JSOU TU DVĚ KVĚTINY, TULIPÁN A FIALKA.
ROZPOZNAŠ JE? OBRAŽKY VYBARVI.

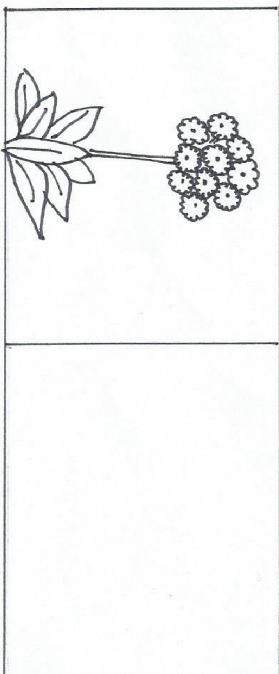
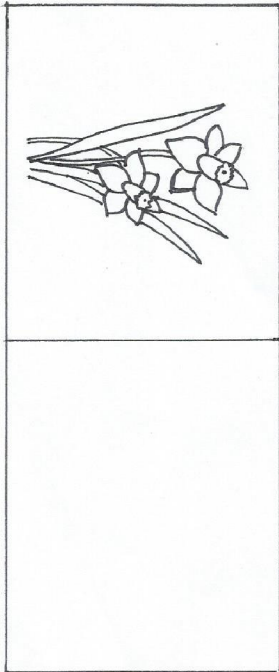
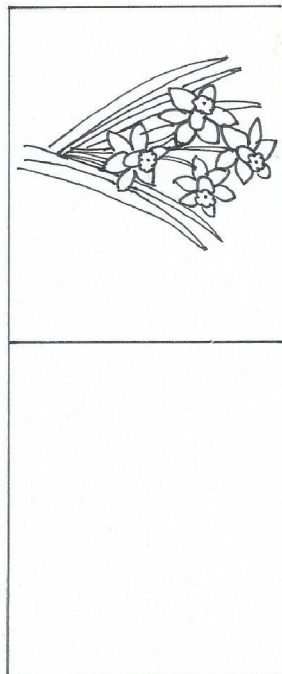
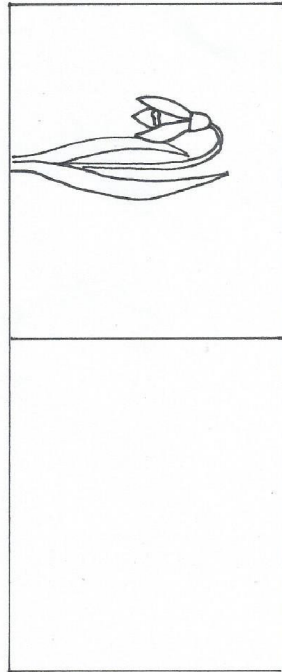
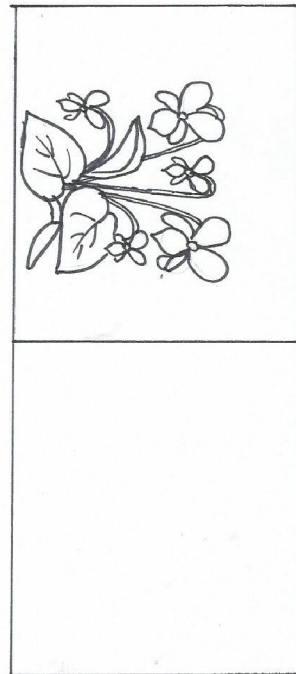
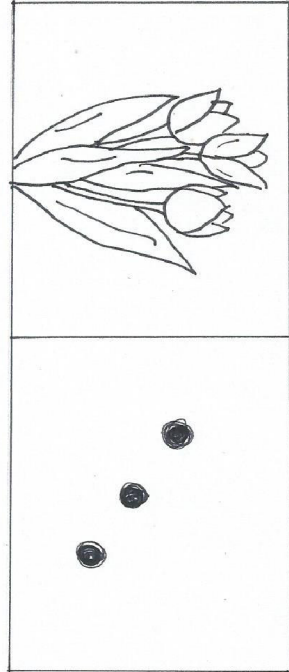
Obrázek 3 - Pracovní list č. 2

OBTÁHNI A DOPLŇ ČÁRY, KTERÉ VEDOU OD ZVÍŘÁTEK.

Obrázek 4 - Pracovní list č. 3

SPočítej květy na jarních květinách a znažorní puntíky.
Květiny si s učitelkou pojmenujte a vybarvěte.

Příloha 6 - Doplňující aktivity týdenního celku

Jednotlivé knihy Českého roku jsou velmi vzácné a cenné knihy. Na děti tak mohou působit už jen svoji tloušťkou a ilustracemi Karla Svobinského. Proto jednou z navrhovaných aktivit je práce s knihou jako takovou. Toto téma by se dalo využít na další celek. Ovšem pokud bychom chtěli dětem knihu představit během jednoho dne, představili bych ji jako velmi vzácnou knihu. Mohli bych ji připravit i uctivé prostředí na stolečku s ubrusem. Pokud bychom se zrovna bavili o loučení zimy a vítání jara bylo by vhodné ozdobit stůl vázičkou se symbolem jara, s kočičkami. Je velmi důležité, aby děti měli úctu k českému jazyku, k lidové slovesnosti a tradicím, protože oni budou dalšími nositeli těchto zvyků a tradic.

Ilustrace Karla Svobinského, který doprovází všechny čtyři díly Českého roku, krásně dokresluje lidovou slovesnost v knihách. Proto by bylo vhodné, aby děti v knihách jednotlivé ilustrace k daným aktivitám dohledávaly. Také bychom mohly s dětmi nad jednotlivými ilustracemi diskutovat a přemýšlet.

První aktivity, které doplňují právě celek „Jaro už je tu“, se týkají Morany. Při představení Morany bychom mohli dětem klást otázky (např.: Jak asi Morana vypadá? Jaká si myslíte, děti, že Morana je? Hodná nebo zlá? Jak se tváří taková hodná nebo zlá Morana?), které je také povedou k rozvoji vlastní fantazie. Další aktivitou bychom si s dětmi zopakovali tvary a rozvíjeli bychom tak matematickou pregramotnost. Při výtvarné činnosti, vytvoření vlastní Morany, bychom mohli vystříhat tvary: kruh, čtverec, obdélník a trojúhelník. S dětmi bychom se domluvily, že kruh bude hlava a tělo si děti mohou zvolit jaké chtějí.

Hru „Ko-ko-kdák, kam mám to vajíčko dát“ bychom mohli rozšířit o povely vedoucí k poznání vlastního těla („Dej vajíčko na koleno.“). Také by se dalo využít práce s židličkou každého dítěte („Dej vajíčko pod židličku.“) a prostor celé třídy („Dej vajíčko na parapet“). Pokud máme šikovné děti, mohli bychom také vyzkoušet, aby každé z dětí vyzkoušelo dát ostatním dětem pokyn, kam mají vajíčko dát.

Další hra je pro mne zcela nová a rozšiřuje téma „Návrat ptáků“. Hra pracuje s říkankou:

Letí ptáček letí, ptá se našich dětí,

děti, děti kdo tu je, kdo se Petruška jmenuje.

Tuto říkanku děti doprovází tleskáním do stehen. Po vyslovení jména dítěte, na něj ostatní děti ukáží. Následuje rytmizace jména pomocí vytleskávání a čtenářská pregramotnost v podobě vyslovení začátečního a koncového písmena jména dítěte.

Posledním tématem bylo Jarní kvítí. Zde mi učitelky doporučili při dramatizaci růstu květin využít jógu pro děti, kde jedna z pozic je právě květina. Při aktivitě, kdy se seznamujeme s jarními květinami, by bylo pěkné dětem přinést skutečnou květinu. Ukázaly bychom si na ni s dětmi cibulku, ve které se přes zbytek roku květina schovává. Dále bychom si s dětmi mohly určit barvy květin, jejich jména vytleskat ve slabikách a nebo také určit začáteční a konečné písmeno jednotlivých květin.